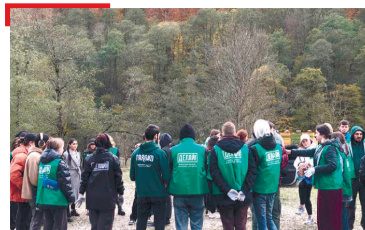

СПОРТ
Галашкерча ФОКа керда борцовски клубсаш делар

16

ЭКОЛОГИ
Республике йистеяьлар «Эко-локация» яха лоламхой экологически слет

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№42 (12569)
Лайчилла бутт,
3 ди, 2022 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
бекарга бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Знак почета»
яха орден
еннай

12+

ДАГАЛОАТТАМ
Магаса мэре дагабехар,
хатара юкье байнараш

3

ЮКЪАРЛО
«Единая Россия»
парте доакъашхой,
нах тлаийбеш хилар

4

АКЦИ
«Галаш тлара цлешаш»
яха акци длаийхьар,
доазол арахьарча
гІалгІаша

5

КХЕРАМЗЛЕ
МЧСа балха мугІарий
кийчонга хьажар

7

КХЕТАМЦА КХЕДАР
Кагирхошта
дийцар сакхетам
дегІабоалабарах

8

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Діадалац дагалаттар

1992-ча шера гурахьа эттача хатара
лаьрхІа кхетачеш дІакхихьар
республике

2

Турпалхой лархІар

Кердадараш
юкьедоалаш да
тІахьийчара
дезалашта лаьрхІа

6

Діадалац дагалаттар

1992-ча шера гурахъа эттача хатара лаьрхІа кхетачеш діакхихъар республике

Газданаькъан Ахьмад

Дизза 30 шу даьлар Пригородни районе, Буро тІа баьха гІалгІай цхьаккха бехк боацаш шоай фусамех боабеш, машаре баьха нах боабеш доккха хатар этта. Дукха ба тахан а де доацаш байнарашта юкье.... Шоаш мел Іоадаьчоь баьнна, цІераш йийтта цІенош догадаь, цигара арабаьнна нах таханарча дийнахъа а метта бахканза болаш, дог дизза гІайгІа, бала чубелла лел. Селхан хилча санна хьалхашка латт уж денош вахар дехача наха...30 шу даьннадале а, хано байбаь бац из бала.... Укх деношка хІаман бехка боацаш Іазапэ этта шоай гаргара нах, безараш, бовзараш дагаух гІалгІашта. БІехача уйлай бІи кер чу белла из унзара хатар хьалхьоадаьрашцара гоамал діаялац, дицде магац цхьаккха а. Ерригача республике цига байнарашта тІера діакхухъаш кхетачеш я.

Мерзача вахарах хьогаш, дуккхача дикашка кхача гІерташ баьхача наьха вахар, иштгача къизалца хадар ла ма могга хала да. Цу тайпара човнаш ерзац хана йІоахалца а! Республика бахархошка къамаьл деш хилар Мехкда Келматнаькъан МахьмудІаьла. «Цу доккхача хатаро шоай фусамашкара бохабир нах, дуккхабараш байра, тахан а фу хиннад ца ховш де доацаш байнарашта юкье діаязбаь латташ а дукха ба. Из хинна 30 шу даьннад, бІарчча тІехье хьалъэттай цул тІехьагІа, бакъда, наьха дегашкара гІайгІа селхан ессака санна латт. Вай декхар — из ди диццадар! Иштта унзара гІулакх кхы ца даржийтара тІехьа латта деза вай дерригаш а», — аьлар Мехкдас. Шолжа-пхьерча культура цІагІа діадихъача вІашагІкхетаро хьаьхьар, из бала массане дегашка болга.

Гулбеннарашта юкье бар боккхий нах, тайп-тайпарча болх-моттигашкара кхьаь-

гамхой, Шолжа-района администрацен кулгалду Дзейтнаькъан Мухьмад, цигарча казачества атаман вола Кузнецов Александр, культурах йолча министра гІонча вола Йовлой Ильяс, къаман кхоллама цІен кулгалхо вола Эсмурзанаькъан Іалаудин, иштта кхыбараш а.

ХьатІабаьхка хьаьший а бар цига дакъа лоацаш. Уж бар Карели экономики, промышленности йоаржаярах йолча министерства хьалха латта Ермолаев Олег, «Виглоевский» яхача карельски совхоза кулгалхо вола Буевич Дмитрий, Карелера ГІалгІай мехка полномочни представитель вола Матиев Махмет. «30 шу хьалха вай наха юкье этта хало кхьдолча къамай нахага а кхьаьчай. Дукха ба цу ден хало вайца екъараш. Гулбеннача боккхийча наха моллат дийша, дулаш дир цу хатара юкье байнараш дагалаьца. Унзарча дено вахар хоададаьча мискашта тІера кьона ганнаш діаегІар гулбеннараша. Массане цхьана арабаьнна, из ди дага лоацаш діаегІача ганнаша юкьера барт-безам хьагойт, хІара сага дег чу хозача, цІенача хІаманца ювзаена уйлаш яха езалгах тешалду», — аьлар тха газетага Эсмурзанаькъан Іалаудина. «1992-ча шера гуйре» яха дагалоттама сайре діайихъар Пседахерча культура цІагІа библиотекерча кхьаьегамхошца цхьана. «Вай къаман наха цІаккха а дегашкара діадаргдоацаш ди да тахана-

ра дар! Шийна тІехьа ла ма могга йола хало йитар 1992-ча шера эттача цу гуйран деноша. Мел бахача хана шоаш вІашагІа мел тешар дулаш шоай даьй лаьтгара арабаьлар гІалгІай. ХІаман бехке боацаш боабаьраш, кора ца боагІаш бисараш, цІера алаца доагадаь діадаьха наьха ковнаш — из деррига хано дицде йиш ярех дац! Из дег чу леладеш вахар дувцалга а доацаш хала да», — аьлар Пседахерча культуру цІен кулгалдеча Алирой Билала.

Гулбеннараша дукха дийцар цу деношца дувзаденнараш. Бераша йийшар цу ден къизал ювцаш йола Ляпин Игоря, Дидиганаькъан Раяй, Домов Михаила, Пхьилекьонгий Іалихана, иштта кхыболча авторий байташ. Библиоте-

ка болхлоша оттабаьча книжни гойтаме хьаьхьар цу хатаро наха юкье доаржадаь унзара во. Из ди дувцаш язъаь байташ, произведенеш, статьяш ешар гулбеннараша.

«Дерригача къаман наьха дегашка боадо тоссаш дена из ди наха дицдургдац тахан из хинна 30 даьннадале а», — аьлар тха газета интервью луш Алерой Билала. Цу дено бохабаьраш Даьлагара бехаш дулаш дора наха. Дала кхьаьегам баь Ялсмален хьаьший болба цига байнарех! Дала гешт долда царна! Іаьхартен меттиг даькъала хийла цар! Харцо цІаккха а цІенълургъац! Харчача наькъаца, тийшача белхаца наха Іоткъам баьр Даьлагара бекхам, кхел йоацаш а дусаргдац!

Магаса мэре дагабехар, хатара юкье байнараш

Біархой Муслим

«Магас мэра Овшанаькъан Іусмана тІадиллача декхарах, шахьара администраце, Даьла

хьоахавеш дІахьош хиннача мероприате мовлат дийша, дуІа дир 1992-ча шера гурахьа хиннача политически репрессе юкьенийсбеннараш дага а

беха», — аьлар «Сердало» газетага, шахьара администраце пресс-служба.

«Уж мо дола денош дицлуш

дац, е дицдала йиш а яц. Дешадаха ха йоацача берий а, иштга, дешара а урхаленашка дукхагІа дІаяхьа еза уж мо йола мероприатеш, кхувш йоагІача тІехьенна

ший истори дикагІа довзаргдолаш, ший кьаман исторе оагІув йовзаш а из йиц ца еш а, уж хургболаш», — аьлар Магаса мэра.

ГІоазот кашамий дозон тІа 120 га дІаегІар

Біархой Муслим

1992-ча шера гурахьа эттача хатара юкье бейнарий «ГІоазот кашамашка», 120 га дІаюгІаш хилар Іаламах йолча министерства болхлой. Навькьа оагІонца кьахььестей (ясень), кьоаккеи (клен) гаьнаш дІаюгІа арабаьлар нах.

Кердача гаьнашта юхе, мемориальни комплексе ухарна Іохайша ха яккха гІандаш дегІар Назранерча администраце. Кьонача гаьнашца из доазув тоаде аьнна соцам баьр вар, вай Мехьда, Келматанаькъан Махьмуд-Іаьла. Дала кьахетам болба цига боажарех! Дала гешт долда царна!

Пригородни районерча дезалашта дулх дийкьар

Коазой Мадина

Пригородни районе бахача вай мехкахой 200 дезала, сагІийна дулх дийкьар. Цу беркатеча гІулакха хьалха эттар вар, вай Мехьда Келматанаькъан Махьмуд-Іаьла. Из сагІа дийкьар, 30-шу хьалха, цу районе эт-

тача унзарча хатара юкье байнараш тІера сагІийна. «Мелла ха мара ца яхарах гІалгІай кьаман бицлургабац цу харцон юкье цхьаккха бехк боацаш боабьараш, де доацаш байнараш. Шоашка да шоай цІагІа, машаре баьхача навьа вахар дохадир цу деношка.

Из ди цІаккха а дицлургдац!», — дийцар из акци дІахьош хиннараша. Гадаборшанаькъан Макка Онгуштара ара ца йоалаш яьхай геттара хала долча хана а. Укх 30 шера цу моттигашка мел хинначун теш я ала мегаргдолаш да цун гІулакх. «Деррига а декь-

аш, вІаши барт-безам болаш, хьаи саи яха хІама юкье доацаш дах тхо укхаза. Цхьа дезал санна вІаши тІера ба, укхазара вай кьаман нах. Ер вай даьй лаьтта да, цунга хьежжа боча да тха дегашта», — дийцар Онгуштарча гІалгІай вахарах Маккас.

Вай кьона вокалисташ котбаьлар «Золотой орел» яхача фестивале-конкурсе

Газданаькъан Ахьмад

Назране дӀахьош хиннача Халкъашта юкьерча «Золотой орел» яхача, дукхача жанра, фестивале-конкурсе шоай начӀал къаьгга гойтар Илдарха-ГӀала культура ЦӀен дешархоша Чуранаькъан Луизас, Батырова Хьавас. «Эстрадный вокал» яхача даькъа тӀа Чуранаькъан Луиза хьалхарча степена лауреат хилар, эггара зӀамагӀа йола фестивале-конкурса доакъашхо Батыранаькъан Хьава шоллагӀаца степена лауреат хилар.

«Халкъашта юкьера дукхача жанра фестиваль-конкурс «Золотой Орел» хетаяь яр, Россет халкъий тӀехьленна а, иштта ПалгӀай пачахьалкхе хьахелла 30-шу дузаш хилара а. Из дӀахьош яр ашарий, хореографе, вокала, театральни, исбахьален искусства даькъа тӀа, из хьаллоацаш даькъа лавцар: ПалгӀай республика культура Министерства, Москверча культура, исбахьален института, иштта «ПалгӀайче» НТРК, «ПалгӀайче» ГТРК.

Фестиваль тӀахьехаш яр: къаман традицеш кердаяхара а уж лораяра а, культурни бувзам къамашта юкьера чӀоагӀбара, тайп-тайпарча къамий бувзам чӀоагӀбара, вай мехкарча къамий культураш гаргайоалаяра», — аьлар «Сердало» газетага, из культурни фонд вӀашагӀьеллараша.

Фестивала жюре баркалца хьаллаьцар, ПалгӀайчен котбаьннарий хьехамча-республика халкъа артист Хулаганаькъан Артур, из Илдарха-ГӀала культура ЦӀагӀа эстрадни вокал хьехаш ва. «Золотой Орел» Халкъашта юкьерча фестивале-конкурса сцена цьаькха майда хинна дӀаэттар, артиста Халаганаькъан Артура балха, боагӀаца бесси, мах а оттабеш. Цо ше Йомабеш бола дешархой, профессен говзал лакха йолаш хургболаш деш дар, укхаза къаьгга хьагойтар, лакхагӀа дола толламаш даьхар цар.

«Единая Россия» парте доакъашхой, нах тӀаийбеш хилар

Коазой Мадина

Илдарха-ГӀалийтӀара бахархой тӀаийбеш ди хилар, «Единая Россия» яхача, парте приемне. Дувца оттадаь хаттараш ЖКХ балхаца дувзадена дар. Шоай вахарера, геттара хала долча кхоачамбоаца-

рех дувца баькхача наха дехар дир светацара, отопленецара гӀулакахаш меттадоаладе шоай аьнна.

Цул совгӀа, дийцар пхье тоае езаш лаггача цьаьцца йолча моттигех. Нахага ладувгӀа, цар хаттарашта хаьдда жоп дала

гулбенабар: Къаман Собрание депутат вола Дарсиганаькъан Мухьмад, энергетикаи ЖКХ балхаи кулгалду Султыганаькъан Гумар, республикерча госжилинспекце балха хьалха лагга Могушканаькъан Бахьаудин, Илдарха-ГӀалийтӀарча мэра ГӀонча вола Джандиганаь-

къан Азраил.

Наха дагадоахка кхоачамбоацараш ма дарра техка, дӀахо болх дӀахьоргба аьнна соцам бир депутаташа. Цу гӀулаках лаьца ший Телеграмм-канале язду, Госдума депутат волча, БӀархой Бекхана.

Ишколерча столовешка болхлоша берашта семинар дӀахьу

Газданаькъан Ахьмад

пресс-служба.

Ишкола столовешка болх берашта лаьрхӀа, ПалгӀайчен Шолжа районетӀахьош я семинар. Кхаь дийнахьа цига даькъа лоацаргӀа 250 саго, аьлар «Сердало» газетага дешареи, Илманеи Министерства

«Лелаейташ яц столове еха пхьегӀа, улошкара бисташ даьнна оаркхингаш, шув баьнна оаркхингаш, сир даьнна пхьегӀа, кӀала пхьегӀа, пластмассах даь а толадаьча дахча даь а хӀама оаташ дола улгаш», — аьнна хьалха даь-

ккхар, ишколарча столовешка болх берашта, ПалгӀай Республике гӀолла йолча Роспотребнадзора Урхален санитарни тӀахьожам лоаттабеча отдела кулгалхочо ПӀаьнажанаькъан Каринас.

Ишколе дагӀаца берашта кхача луча балха юкье кхоачамбоацараш, лоадамбоа-

цараш хила йиш яц — хӀара дар бехктотхаме хила деза.

Республикански семинаре дувцараш да нормативно-технологически лалашонца дувзадена хаттараш, санитарно-эпидемиологически оагӀув лораяра предприятишка ханза даргдоацаш, цар из хьал лорадара де дезар.

«Палаш т'ара ц'ераш» яха акци д'айихъар, доазол арахъарча г'алг'аша

Берданаъкъан Лорс

Из акци дагаехар ва вайна массанена дика вовзаш вола, ший къаман исторе гулакха оарцаг'ваьнна дукха къахъегаш, тохкамаш деш лела Франко-г'алг'ай тохкама кхуврча кулгалду Боканаъкъан Ийса. Европерча пхъешка д'айихъар «Палаш т'ара ц'ераш» яха акци. Тяхъарча шерашка вай мехка а, геттара айяь д'акхухъаш я из. Укх шера, цу гулакха юкъе дахар ийс тайпа. Из акци д'айихъар гулакх тха газетага дийцар Боканаъкъан Ийса вар. Цунга да-кх дош.

«29-30-ча деношка, ардара бетта, дуккхача пхъешка, Франце регионашка, Бельги, Голланде, Англе, Казахстане, Туркий-мехка д'айихъар «Палаш т'ара ц'ераш» яха 7-г'ла къамашта юкъера акци. Акци хетаяь я 30-шу хьалха Пригородни районе, Буро т'ла цхьаккха бехк боацаш лазапе этгача вай къаман наха. Из гулакх д'адахъа агт'ув баьлар шой къамах дог лазаш болча наха г'ло а деш. Уж ба: Оздой, Коазой, Хамхой, Колой, Хамченаякъан, Кхоартой, Гаьгенаъкъан, Боканаъкъан тайпай нах.

Иштта цу гулакха оарцаг'баьлар Франце, Бель-

ге, Англе, Голланде, Казахстане (Алма-Ате) — баха г'алг'ай къаман дезалаш.

Европерча пхъешка бахача дешархоша, студенташа, бокхийчара ц'ераш сегар из ди дагалаьца. Из гулакх тхьовра денза хьадахъаш хиннад вай къамо. Палашта лакхе ц'ераш согаш хиннай вай даьша моастаг'ла, е цхьа бала т'лабоаг'лаш хилча. 1992-ча шера этгача, гуйран деношка вай къаман т'абена бала биц-лургбарех бац! Ц'ераш сагара гулакх й'аьхача т'ширгача д'адодаш хиннад ерригача моттигашка хоам беш. Иштта в'ашаг'кхеташ хиннад г'алг'ай

моастаг'ла юхатоха. Европерча вай кагирхошта бе йоакхача ц'ера факелаша хьахьох ардара бетта 31-ча дийнахъа вай къаман т'адена доккха во. Цу гулакхо хьагойт, моллаг'ча моттиге хьо вахаш мара ца хиларах, ший къаман истори ц'лаккха а дицъде йиш йоацилга. Кагирхой, дешархой юкъе чуозаш йола из акци х'анз 7-г'ла д'лахъош я. Вайна дагадоаг'ла 1992-ча шера гурахъа хиннар! Из къаьнара вай даьй ладат тахан дийндаьд вай, деррига дунен ховргдолаш, г'алг'аша шой истори дицдергдоацалга! Из вай декхар да, кхоачаш ца деш ле вайх цхьанне бокъо йоа-

цаш! Таханар тха къамаьл Ант-верпен яхача бельгийски пхьера да. Бельгена юхе ядача регионашка, Голандера, Францера г'алг'ай гулбеннаб цига. Гулбеннарашта вай кхалнаха кийчдаьдар къаман эди даар, баг'ла хоза моттиг а яр. Кагирхоша боккхачарна гулакх деш д'адахар в'ашаг'кхетар. Берригаш цхьана айтта ламаздаь, цу унзарча деношка вахар хьадрашта, де доацаш байнарашта т'ера дулаш дир наха. Дала къахетам болба бейнарех! Ял-мален хьаьший болба царех Везача Аллах! Ший къахетамца лорадолда Кхеллачо вай къам хоарцонах!»

Паччахьалкхен драмтеатро «Жанхота вожар» яхача спектаклага хьажа вех

Г'азданаъкъан Ахьмад

Хьат'адоаг'лача салолама деношка, Базоркин Идриса ц'ераг'ла Паччахьалкхен драматический театре хьажархой г'адбугаргба кердача тайпара оттаяьча спектаклаца.

Театра афишашка хьажача лайчилла бетта 4-5 деношка — спектакль я ц'ихезача г'алг'ай драматурга Чакхенаъкъан Саида «Жанхота вожар» яхача пьесах оттаяь, цо таро хулийтаргья XII — б'аьшерашка хинначунга кхача.

«Б'аьшерен юкъекхоачаш г'алг'айче, къаьнарча мехка сатем байна а цхьоаг'ло йоацаш а, социальни хьале халонаш а нийслу. Спектакль болх д'аболалу къаьнарча язычески оалача ханашка баьхача наьха вахарера, цу хана, Маьтсела оалача Даьла корта тохаш хиннача хана, иштта кагийча нахах кьонахий хилара ханаш ювцаш а.

Укхаза спектакла хьалха-

ра турпалхочунца вовзар а хул. Жанхота вахар — ворх'и вилий даь — цхьа уйла хул: «Х'аравар шийна вах. Дуне-из балана ц'ла да, нагахъа санна хьона ваха ца хой». Из а цунна дезал а б'аьхий

а кура-сонга а ба.

Ц'ал мара йоаца Жанхота йо! — во Юмаяь а, кура а я... Х'аьта улув юртахой ба, гулакхе боакхаш а, яа сискал йоаккхаш а...

Из истори мишта йистедоал

хьажархошта ховргда спектаклага хьажача», — аьлар «Сердало» газетага Г'алг'айчен Госдрамтеатре.

Спектаклага хьажа йиш хургья, 400 сом доаккха билет

хилча. Уж докхаш да Назранерча культура Ц'аг'ла. Кагийбарий таро хургья Пушкински картаца мах боацаш хьажа. Билеташ эцара телефон: 8(873)222-40-56, иштта 8(928)732-18-46.

Кердадараш юкъедоалаш да тлахыйчара дезалашта лаьрхIа

Газданакъан Ахмад

«Мобилизацех тIема службе тлахыйхарий дезалашта лаьрхIа тIехьар тIа долча социальни новкъосталах дола Амар ГалгIайчен Кулгалхочо Келматанакъан Махьмуд-Иаблас кулг яздаь арадаьлар. Цу каьхата тIа да, вай тIема мугIарашка Iамалдеш, Донбасс лораеш Россех дIахьош йолча лаьрхIача операцех дакъалаца бахача кагийча наьха дезалашта тIехьар тIа новкъостал дарах лаьца.

«ГалгIайчен Кулгалхочун Амара тарра, тIема мугIарашка тIабийхарий дезалаш аргIах хьешаш латта ца безаш берий бешамашка дIаэцаргба, цул совгIа уж бераш деша даха ха йоацача берий урхаленашка ухаш хиларах мах бала а безаргбац.

ПхелагIача классагара 11-ча классага кхаччалца деша дагIача берашта дIайха даар а хургда ишколалашка. СВО тлахыйхарий гаргара нах бокъо йолаш хургба колледже отташ льготаш хилара,

иштта дешарах ахча луча моттиге этгача, из тIехьадаккха а таро хургья. ТIема мугIарашка латтарий даьна-нанна региона лорий урхаленашка профилактически осмотр е таро хургья, иштта лоро хьаязьяь йолча молхашца а Iалашо ергья царна.

Цул совгIа ха яьннача бокхийча наха социальни гулакхдеш цагIа хьабоагIаш хургба Iаьдала болхлой, хIаьта хьабе болх боацарашта болх лохаргба Iаьдало, иштта царна доагIаш дола социальни ахча а

хьахьожадергда.

ТIема тIа хьийхарий дезал мах боацаш дарба де а, салаIа а бохийтаргба.

Цул совгIа квоташ яьха кхьича регионашка дарба де а бохийтаргба», — аьлар «Сердало» газетага ГалгIай Правительстве.

Амар тIа кхь а дукха тIема доакхашхой дезал хьаллоацаш дола мугIараш да.

Региона финансай Министерство тIем тIа бигараш мукъабоалийт карарча шера декабрь бетта денз

дIадоладенна, цьхан шера транспортах, доалахьарча боахамах, лаьттах йола йоал ше вахача моттиге яла ца езащ.

«Из доацаш а СВО доакхашхой мах боацаш юридически новкъостал долаш ба пачахьалкхен органашка аргIах доацаш тIаэцара. ГалгIайчен Кулгалхочо кулг яздаь арахийца социальни новкъостал дара йола льготаш йоагIаш я Россех кхьича регионашка шоай гаргара нах тлахыйхараш а», — аьлар тхоца къамаьлдаьчо.

ГалгIайченна субсидеш лургда ЖКХ предприятиеш хьаллацара

Берданакъан Лорс

РФ Правительства йоах, аьнна цунах хоам бу ТАСС. Дагестана, ГалгIайченна, Кьилбаседа-Хирийченна тIехьар тIа 298,5 млн сом лургда РФ Правительства резервни фондера. Из ахча, цаI болча коммунальни операторашта компенсация хьожадергда.

ГалгIайченна, цу ахча 107 совгIа миллион сом лургда, Дагестана 20 миллион дукхагIа лургда, КезигдукхагIа Хирийченна — 65 миллион.

Еррига белгалъяь субъекташ Кьилбаседа-Кавказа энергетика а ЖКХ предприятиеш а тIатеша дегIайоалаерех я. Юьханца хьа дIаболабеча балха юкье, хIаране, царех цаI вола оператораш хургйола хина, хий чудиллара, йовхал чуйиллара, иштта цаI йола хоамий расчех ю центр хьакхеллай.

Цу тайпара кердадараш юкъедоаладаьд коммунальни инфраструктура тоаяра, кердаяккхара, моттигерча потребители мах дIалуш йола дисциплина чIоагIьяра.

МЧСа балха мугларий кийчонга хьажар

Коазой Мадина

Иана замах лелабеш бола, тлабувха гирс лелабе бола-луш хилар бахъан долаш,

хьатгайоагаш йола шелал гаьна йоацилга кхета а деш, Галгай Республике Голла йолча, Россе МЧС ГУ мугларий кийчонга хьажар, Иана замах бувхабеш бола

гирс лелабара бокъонаш йовзара.

«МЧСа болхлой къабстга терко тлаяхийта езаш ба, тлабувхача

гирса, цена а эза а, еррига гирса знакаш йохкаш а хила веза. Массахана цу тайпара длахьоча балхо таро хулийт лични состава муглара культура лакхье а, дис-

циплина цхоагъе а, цхьоагъо хилията а», — аьлар граждански оборонаи нах лорабараи йолча, Кертерча урхален кулгалхочо лалбаканакъан Акромата.

Столице, 2023-ча шера проекционни гашлой накъаш хургда

Блархой Муслим

Хала хете а, нах леш долча бахъанех цаI да, накъаш тIа гIашлошта машенаш тIакхеташ хилар. Из бахъан долаш, Магас-шахъара кулгалхочо Овшанакъан Юсмана тIадиллад, накъаш, гIашлой дехъабувлаш, йоагаш лампаш а йолаш хургдолаш.

«Уж накъаш лаьрххIача проектораша сийрдадо-ах, цудухъа «Проекционни гIашлой дехъа бувла накъаш» оал царех», — аьлар «Сердало» газетига, шахъара администраце пресс-служба.

Мэре болхлоша яхачох, из болх дIахьош ба нах лорабара, дукхагIча даькъе бераш.

Керда дарбанче хургья вай мехка

Коазой Мадина

ВорхI гIатех латта, керда дарбанче хургья вай республике. Цу чу хургья консультативни поликлиника, 450 сага дарба деш, бада моттигаш. «Таханарча дийнахъа къоастам баь латт дарбанче хургйола пхьерча автовокзала юхера доазув. Из я 100 эзар квадратни метра-

га кхоачаш моттиг. Деррига дIалаьрхIача 10 млн сом ахча дIалоацаш хургья, керда дарбанче.

Таханарча хано дIадеххача тайпара, лакхача боараме дIабахъа лерхI из болх», — дийцар цу гIулакха бехттокхаме бараша. Проектага диллача, из хургья ворхI гIатех урагIяха 54 эзар квадратни

метр лоацаш дарбанче.

Цу чу хургья: челюстно-лицевой хирурги, травматологически, ортопедически, хирургически, терапевтически отделенеш.

Цул совгIа, 36 менги-моттигаш йолаш республикански сосудисти кхуврч хургба. Цу кхуврчо чулоацаргья: 18 моттигах йола анестезиологи, реанимаци отделенеш, 9 операци-

онни йола, операцеш еш йола блок, Иштга, дарбанче хургья приемни отделени, сиха гIо деш болча лорий станци, вертолета йоха доазув. Из эшаш хургда геттара хала бола унахой кхычыхъа дIабугаш хилча.

Лучевой, ультразвуковой, эндоскопически — дарба эшача наха а, отделенеш хьалье лерхI кердача дарбанче.

Соцболхлоша гучадаьккхар социальни тIахьожам эша барXI бер

Берданаькъан Лорс

Цу тайпара бераш долга гучадаьлар, Шолжа-шахьара администраце социальни политика говзанчаша дIайихьача, рейдаш еча мероприятешка. Уж рейдаш лаьрххIа дIахьош я, тIехьа хьажа везаш дола бераш лохаш, къаьстта кхелетанзабарашта юкье. Из мероприятия дIайихьар «Сунженский», Россе МВД МО ОПДН викалашца цхьана.

Тха газетага Шолжа мэре аьннача бесса, цу тайпара мероприятеш дIахьара бахьан да, дезала юкьера вахар хьал дикадоцаш а харц давнна а бераш гучадахар, иштта царца профилактика болх дIабахьар.

Цу тайпара инспекци дIахьарца, шахьарера 8 бер гучадаьлар, лаьрххIа йолча урхален хьалашка социальни тIахьожам эшаш хиларах. Цу тайпара я Эбарг-Юртар кхелетанзабарий Социально-реабилитационни центр.

— ДIахо йодача хана, царна, лерттIа уж дегIабоалабара а, кхетамбалара а, коррекционно дегIабоалабара а, унахцIенон а новкъостал дергда, — аьлар Шолжа мэре социальни болхлочо.

Кагирхошта дийцар сакхетам дегIабоалабарах

БIархой Муслим

«Iарпенаькъан И. Ю. цIерагIча Политехнически колледже», укх деношка, дийшача сага Омаранаькъан Мухьада, студенташца къамаьл хилар. Цига дийца дош дар — кагийбарашта «Духовно-нравствени кхетам балар». Дийшача

саго кагийбарашта хьалхадьккхар духовно-нравствени кхетам балар мел лоарXIа ме да, тахан деша багIача наха юкье, юкьярлонна цунах малагIа пайда боал. Юкьярле культурни оагIорахьа дегIайоагIа, нагахьа санна, тахан вай, кагийбарашта из кхетам дIалой.

«XIаьта, иштта Омаранаькъан Мухьада белгалдир, кагийбарашта кхетам балара дош, аттачарех доацилга, дукха хьинар а низ а эшаш да из гIулакх. Юххера, кхетам балара овла соцаш бола никъ ба: уж лерттIача вахара наькъа тIа бахар, царна шоаш фу леладу а, шоаш-

та фу деза а ховш хилар, бIарчча из боарам цар лорабар», — дийцар «Сердало» газетага, колледжа студенташа.

Кхетаче йистейоалаш, колледжа кулгалхоша баркал аьлар дин дийшача сага, иштта пайдане дакъа цо юкьедарах.

ГIалгIайчера студенташа дакъа лаьцар герга истола кхетаче

БIархой Муслим

«Москверча къамий цIен» майдан тIа, укх деношка, ГIалгIайчен Постпредства «XIанзарча ханарча Россе»на чудагIаш дола къа-

машта юкьера гIулакхаш чIоагIдар» яхача темах, герга истол оалача кепара кхетаче дIайихьар.

«Мероприятие дакъа лоацаш бар: ведомствай викалаш, Ер-

ригроссе къамашта юкьерча кагийбарий союза кулгалхо Хуртаев Кантемир, иштта Москве дешаш бола студенташ. Шоайла кхетачен къамаьлаш деш, мероприятие доакъашхоша дийцар: интернацио-

нализм, граждански цхьоагIо, культура лораяра лоарXIамера дош», — аьлар «Сердало» газетага, Россе Президента чуйоагIаш йолча ГIалгIайчен Массакханарча представительстве.

Студенташта дийцар халкъий цаI долча Денах

БIархой Муслим

ПалгIайчен Политехнически колледже халкъашта юкьера цаI дола Ди хьатIадоагIаш, цу денна хетаяь заняти дIайихьар: «Халкъий цаI хилара Ди».

Уроках йоацаш из заняти дIаяхьара керттера ба-

хьан дар, вай кхувшйоагIаца тIехьенна граждански кхетам балар.

«Цу тайпара хержача тема таро хулийтаргья исторически дагалоаттам дегIабоалабе, россе махбарий традицешта юкье ший дакъа доаладе, патриогизм дегIайоалае, дукхача къамий мехка ше юкьевоагIаш

хилар кхетаде», - аьлар «Сердало» газетага колледже студенташа.

2004-ча шера чоагIдир, 1612 шера хиннача событей дагалоаттама керда паччахьалкхен цIай. Из халкъий цаI хилара Ди да, вай мехка 4-ча денна, лайчилла бетта, дездеш а да.

Россельхозцентра филиало болх бу школьниказшца, професси хоржаш аттагIа хургдолаш

Коазой Мадина

ПалгIайчен агрономаша, дешархой безам тIаоз шоай профессена. Цу хьакъе, белгалла йола, говзал йолаш я. Цу тайпара, ПалгIай Республике гIолла йолча Россельхозцентра болхлоша Назраней, МагIалбикей, Шолжей ишколашка баьца-

даарех йола лекци дIайихьар, иштта таро ялар царна РСХI лабораторей, республика юртбоахама предприятешкей хьайца теоретически кхетам дIачIоагIбе.

«Дадахача кIира, Шолжа района отдела кулгалхочо Цукумова Татьянас, Назрановски райо-

на Яндаре «Олимп» яхача хьакъала кIоарга долча берий лицее-центре деша дагIаца берашта дийцар, дIадувча ялата анализ мишта яккха еза, массехк безам тIагIоргбола вай доазонтIа дIаювш йолча юртбоахама культурах йола факташ йийцар.

Геттара а безам тIабодаш, бераша ладийгIар бар хьехамча

кулгалдеш дIахьош хинна практически болх: цар шоай кулгашца мини-парк йир пластикови шушаех, цу чу баьццара хохаш дIабе йиш я. Дешара урхален цхьан корага хIанз йоккха йоаца хохий «Чегилг» я, — аьлар ПалгIай Республике гIолла йолча Россельхоз пресс-служба.

ПалгIайчен столице дIахьош я, Халкъа ЦхьоагIон ди хилара хетаяь кагийбарий акци

Султыгнакъан Йоакъап

Кагийбарий совета активисташа дакъалаьцар халкъа цхьоагIон Денна хетаяьча акце аьнна, хоам бир «Сердало» газетага республика столица мэре пресс-служба.

Кагийбараш дакъалоацаш ба хьамсарча мехкаца а, иштта дукхача къамий йоккхача паччахьалкхен регионашца ПалгIайче цаI йолаш хилара белгалдеш дола плакаташ деш. Республика мэре белгалдир, ПалгIайчен бахархой а, иштта беррига россиянаш, а вIашкаозар да мохк чоагIа а, низ болаш а, корта мукъале йолаш а, хилар царна дезар, ший мах баь варгвоаца истори, культура езаш хилар.

Галгайчен Парламента спикера дийцар депутаташца Инаркьерча наьха хаттараш

Султыгнаькъан Йоакъан

Бахархой тӀаӀцара йолча программа тарра, Инаркьерча депутатий кхета-че хилар Галгай Республика Халкъа Гуллама Кулгалхочунца ТӀумхой Мухьмадаца.

ДукхагӀа даькъе дийца дош дар, юртахошта хица, газата, светаца Талашо яр аьнна? хоам бир «Сердало» газетата Галгай Республика пресс-служба.

«Доакъашхоша дийцар хица дувзаденна хаттараш, хина турбаш хувца езаш хиларах, из бахархошта дагадоалла дукха ха хиларах а. Белгалдир, хьалхарча аргӀах де дезар доацаш а цу юкье «ЦӀена хий» яхача программах дукхагӀа дар хьаде таро я аьнна.

Галгай Республика Спикера ТӀумхой Мухьмада теркам тӀабахийтар хицара гӀулакх даима а хьалхарча мугӀаре латташ хилара.

Цунна регионе а массаза керттера терко лоатташ, из таханарча денга диллача, лоархӀама а да, из декхар кхоачаш ца дича даргдоацаш а да.

Иштта дӀахо кьамаьл деш газатара гӀулакхаш а дийцар, бахархоша газ шой цӀен тӀа хьа тӀа яхьаш хилара дош а дийцар. ДӀахо дувца оттадаь хинна дош дар бахархоша шой цӀенош хьатӀаяздар, хӀана аьлча доагӀаца бessa уж каьхаташ долаш ца хилча, цьаькка а хаттара жоп дала таро яц аьнна белгалдир. Наьха хьашташ кхоачашдара бокьонах доагӀаца бessa хила дезаш да цӀенна каьхаташ а.

ТӀумхой Мухьмада цӀаькхаз а белгалдир, нагахьа санна бахархой цӀенош доагӀаца бessa каьхат долаш ца хилча, цар леладеш дола лаьтта а, иштта уж чубахаш дола цӀенош а бокьонах хилац. Дала ма дахьалда, нагахьа санна зе-зулам нийсденна хӀама хилча царна шоашта а новкьарло ю цу моча хӀамо. Цудухьа бокьонах дӀадеххача бessa из хилар дех аз, аьлар цо.

Гулбеннарар цьа барт болаш дӀа-юха каььстар. Законо дӀадехар ца леладича даргдоацилга хьалхарча мугӀаре а оттадаь.

ЗӀамагӀчар йоккха доттагӀа

Берий журнала редакце болх баьча Келиганаькъан Розайх йола уйлаш

Гарчакханаькъан Сали

Дукха нах хиннаб, хӀанз а бавай мехка; шоаш литературни йоазош кхоллаш беце а, бакьда уж кхоллачарна гӀоновокьостал деш, цар книжкашта кепатохара гӀулакха юкье хьинаре дакъа лоацаш, арадаьлча уж наха довзийташ, дӀадоаржадеш. Масала, царех ба редактораш, корректораш, типограф боллоь, библиотекараш, кьыбараш. Сона бӀарга мел гуча хана, баллах чуенна, тайптайпара йоазош дешаш, уж тоадеш хулар тахан са ювца безам бола кхалсаг — «СелагӀа» яхача берий журнала керттерча редактора заместитель хинна Келиганаькъан (Гудантанаькъан) Роза. Цьхайолча хана, Минводе телефон тоха езаш хулар, аряккха кийчӀеш латтача аргӀанарча номер тӀара цьаьцадола хӀама тоадар духьа. Цига кепатош дар журнал, Роза тхоца йолча хана, карарча хана а да из цига арадувлаш. Цьаь бутт хьалха цигара дӀа а яьнна, пенсе яхай кховзткьа итт шу а даьнна, дезткьагӀа шераш доладенна йола журналистка.

Цьаьца бахьанаш нийсденна, журнала редакцера дӀаььннаяр Роза цьаь иттеш шу хьалха. Керттерча редактора Майсиганаькъан Саламхана аьлар сога, школера хьа а ваьле, керттерча редактора заместителя балха хьааравала. Сона ховра, гайнаганза из кхалсаг цига юхайоагӀаргӀолга, са дего хьайоахар из. Цудухьа аз аьлар, наьха гӀанд хьалаьца, со Юховргвац. Цьаь ха яьнна, из балха юхаеца, са юхь хургьацар цунна бӀарахьажа. Сона хийтгача тайпара хила а хилар из, дукха ха ялале, редакце юхаера из. Ма дика хийтар сона, наьха моттиг хьа а лаьца се Ю ца хайна! Цьхан кабинет, вӀаший духьала латгача истолаш тӀа дагӀаш, кьахьийгар оаха йӀаьххача хана.

Сулумбика Роза яьй 1947 шера сентябрь бетта 27-ча дийнахьа Казахстан Кьы-

зыл-Орда яхача шахьар тӀа Гудантанаькъан Парчой Сулумбикеи Матенаькъан Мороза Тамареи дезале. Шаькха а доккхий дешараш дийша, гӀулакхаш тӀа лийнна нах бацар уж. Дас юхьанцара школа мара яьккха хиннаяц. ХӀаьта а беркате дезал кхебе, царна эшаш дола напӀа тӀада кайоалаш хиннай даь, хӀаьта нанас кхетамца кхедеш хиннад бераш: кхо кӀаьнки кхо йийги. Царна юкье эггара йоккхагӀа хиннай Роза. Цудухьа, эрсаша ма аллара, цкьа нянька а яь, тӀаккха ляьлка даьд, ала мегаргдолаш хиннад цун вахар. Кьыча дешашца аьлча, наьна новкьост хинначох а зӀамагӀбарашка хьоажаш хинначох а тара я йоккхагӀа йийи кхел. ИйслагӀа классе денз (15 шу даьнна яр из ювца хана), хоза маха баккха ховш, барзкьа тегаш яр йийи. Кьыметтел полтув хьае ховра цунна. ХӀанз-м дикача фирмо ечоа нийса моллагӀа коч хьаю Розас. Шоай цӀагӀа мел вола саг вувхаш хиннар из яр, шоаш цьхана мел бахача хана. Таханарча дийнахьа, хала хете а, царех ши воша — Султани Тимури — каььстав. Диь дисад уж: воша Руслан, из пенсе вахав; йижарий: Елизавета — Нохч-Галгай паччахьалкхен университет яьккхачул тӀехьагӀа, цо болх баьб ингалсий а ференгий а метгай хьехархо йолаш, из а, пенсе яха, салолаш я; Фатима лор я, ала деза, из Галгай Республикан кхерамзлен Совета секретарь хинна Овшанаькъан Султана Бахьаудина фусам-нана хилар.

Ший ха тӀаэтгача, Роза духьашха деша йода Кьызыл-Ор-

да яхача шахьар тӀа. Хьалхареи шоллагӀеи классаш цо йоах цигарча Панфилов Иван Васильевича цӀерагӀа школе. ДӀахо цун ираз хул дай баьхача мехка цӀаь а ийслагӀа дӀачуялалца укхаз даь а. Сибре Юбугача хана БурмагӀа баьха цар дезал, шоаш хьалха баьхача моттиге совц. Бакьда гӀалгай цу заман чухь Пригородни районе дӀаьзбеш а балха дӀаьцаш а цахиларах, Сулумбика вӀаштӀехьадалац кьахьегамца дезал кхоабарбола никь лаха. Дикка ха а яьккха, Казахстанера цӀа мел денар дӀа а ваьнна, цу тайпара дӀахо ваха аьттув боацаш, ше хиннача Кьызыл-Орде юхавода из. Кьы а цьха шу даьлча, дезал а Юбуг. Роза цу хана ийслагӀа дӀачуяьннаяр. Ше юхьанца деша яхача школе юхаяхар из, дӀахо а йилмаш карадерзадар духьа. Царна юкьера 3-8 классаш Хийрий республикан чуйоагӀа Пригородни района Терк (ДӀаьхача дукьах) яхача юрта яьхаяр цо. Вай мехка цьхайтӀагӀа класс школанна юкаьейоалаьча шера хьайцар цо, дийша ялара тешал деш дола аттестат. Из хилар 1965-ча шера. Цу шера Шолжа-ГӀалий тӀа баха боагӀа Парчой Сулумбика дезал. Цьханнахьа деша отта ловш йолча Розас ший каьхаташ дӀалу Нохч-Галгай паччахьалкхен хьехархой институту исторически факультете. Цкьаза аьттув ца боалаш а нийслу, хьона хетгача бessa деша дӀанийсвала. Цун вахаре а хул ишттачарех моттиг, кьычачьа чакх ца боалаш бисача кагийча наьха, мехкарий каьхаташ филологически факультете дӀачулуш хин-

над цу заман чухь. Цу наькьаца каьхачай из, ювцаца факультета кьаман отделене. Цига студенташ тоьаш хиннабац. ХӀана хиннабац а кхетаде хала дац аьнна хет сона. Кхойтга шера наьна мотт школе Юма ца беш, хьабаьхкача кагирхошта ховш хиннабац шоай кьаман мотт, цудухьа цу факультете чугӀерташ оамал хиннаяц цар. Кьаман мотт ца безаш-м уж хиннабацилга кхетаду аьнна хет сона массане а. Ювцаца хана каььстга а цунга сатесса хиннаб вай мехкара нах. Розайна а хацар дӀабувца мотт мара, кьыметтел гӀалгай йоазув миштад ховш, из бӀаргадайна яцар из. Иштта бар деша отташ хинна кьыбола цун нийсархой а. Экзамен мишта еннай цар? Цу хаттара жоп луш, хӀама лочкьаданзар цо. Диктант улга тӀа дӀаьздаьд, хургболча студенташа хьатӀаьздаьд. ДикагӀа хьаьздаьр чакхьаьннав. Цьхабараш-м, юрташка деша а баьгӀа, кӀезига-дукха мотт ховш а хиннаб. Кьуркьанаькъан Аламбика, хьа а ийца: «Эггара хозагӀдола диктант Гудантовай да», — аьнна хиннад, хӀана аьлча из деррига цӀе доландаь. Амма цьха шу даьлча, бегаш а боацаш, Розай диктант кьычарел хозагӀа хила а хиннад. Эрсий мотт дика ховш хиларах, цох тара йола моттигаш корайоагӀар цунна наьна метга юкьера а. Цу моттиго а дикка гӀо дир йола, кьаман мотт караберзабеча даькъе. Со а ваьгӀав цу факультете деша, бакьда тхо деша отгача хана, гӀулакх дуккха чоалханегӀа дар. Цу шера (1975) ювцаца кьаман отделене 25 моттиг мара яцар. Деша

отта ловш хиннараш 100 совга саг вар. Цъхан метте пхи хулар тхо. Йоккха конкурс яр, цъаккха ца хиннача беса. Парте обкомо дехар а даь, 50 моттиг еннаяр тхона. Экзаменаш а, галглай меттала сочинени язъеш, яла езар. Сийлахь-боккхача Даьймехка тлем тла Котало якккха 30 шу диза ха яр из. Цудуха дукхагйола йоазон балхий темаш цу таьрахьаца ювзаена яр. Темал совга, цъха дош д'аязданзар тхона улга тла. Цъхабола кхоъаш яьха кагий нах а мехкарий а чакх ца болаш бисар. Ханаш хувцалу ца аьлча, ала хлама дац укхаза.

Д'адолалу институтера дешар. Профессор Малсагананькъан Дошалкца цига къаьхьегаш вацар цу хана, бакъда цун хиннача дешархоста юкьера хьабаьнна бар Розайна хийха цъхабола хьехархой. Наьна мотт хьехаш бар Дахкилгананькъан Идрахьмана Ибрахьим, Къуркъананькъан Солсбика Аламбик, Иоахаргананькъан Идриса Раиса, Оздой Гайре Фирюза, кхыбараш. 1970 шера институт чакхйоккх Сулумбика Розас. Х'анз мо дацар цу хана. Дийша баьнна хьехархой кхаь шера болх бе декхарийла бар школе. Кхыча моттиге балха отта бокъо луцар царна. Къона хьехархо д'ахьожайир Жайрахьарча школе-интернате галглай мотт, литература хьехаргдолаш. Цу хана цига директор вар, Розай наьна-шуча хулаш вола Котананькъан Хьусен. Царцига яхаш а хилар из, лоаман юрта болх баьча ах шера. Цул т'ехьаг'ла, директора г'онца, школерча балхах мукъайоалийт из Наьсарерча районо кулгалхоша. Хьаннаг'чо фуннаг'ла дувде а, «ший ц'ла — ц'е ц'ла». Цу дешай ма'ан кхетаду аьнна хет сона массане, ший ц'аг'ла волаш мо дац хьоашаг'ла. Шолжа-Галий т'ла шоай дезал бахача кхоач из юххера а. Цига а аьттув боал цун. Из балха йода Нохч-Галглай книжни издательство. Эрсий метта корректоралла д'аэц из директор хиннача Чопананькъан Василе Джунида. Болх бе ховргдолаш йолга д'ахайтача, ийс бутт баьнначул т'ехьаг'ла, массово-политически литературан отделе д'ахьожаяо из редактора дарже. Цу хана, редактораш болаш, къаьхьегаш бар Курприянова Евгения, Филиппёнок Тамара, Джабраилонг'лар Х'арон. Керда хьахиннача редактора деша дезаш хулар галглай меттала арадувлаш дола литература, хоржамашка кийчо еш арадоаха йоазош е Конституци хулар из. Бакъда дукхаг'бола болх бувзабена бар эрсий меттаца. Цу редакце 10 шера болх бир цо. Цига йолаш йода маьре а. 1976 шера из ех тахан вайна массарна вовзаш волча философски Илмай доктор, Галглай Республикан Конституце автор волча Келигананькъан Ювсапа Мурада. Казахстанерча Алма-Ате халкца боахама института экономически факультет

яккхачул т'ехьаг'ла, философе лостам бола аспирантура йоаккх цо. Д'ахо д'ла мел йодача хана, къаьхьегаш хул Шолжа-Галий т'ларча Д. Миллионщикова ц'ераг'ча мехкадаьтта институте. Карарча хана Галглай паччахьалкхен университета хьехархо ва из.

Теркам т'аозаш, сакъерадаме хилар цар юхьанцара бовзар. Мурад цу хана философе Илмай кандидат хиннав. Цо яздаь книжка хиннад, арадаккха кийчдеш. Из болх Розайна т'абиллаб издательствон хьакимаша, эрсий меттала бале а. Иштта байзар уж. «Юхьанца сона белггала хацар из галглавий а, — яхаш дувц Розас. — Редакце болхлоша тайп-тайпара дувцар цун къамаха лаьца. Цъхачар из татре ва йоахар. Т'ехьаг'ло гучадаьлар галглаволга. Сона хьалха ц'аккха хезаяцар из тайпан ц'и. Шолжа-Галий т'ла а яхаш, юрташка нах в'алла а бовзацар». Дукха ганзар дезал хьахила а. Тахан Мурадеи Розайи во' Тимур, йо' Светлана хинна ца деш, вийий, йийий бераш а да кхувш. Уж а вожаш а Соче бахаш а, гостиницашца ювзаенна бизнес лелаеш а ба. Балха аха а, бераш кхеде а атта дацар. Цъгаза цамогаш хулар йийий, нана ц'аг'ла яьг'лача бакъахьа долаш моттиг эттар, цудуха Розас дитар издательствера редактора г'улакх. Бераш к'еззига ондадаьлча, радиокомитете къаьхьега арайоал фусама-нана. Таржамхочун болх бар бе безаш хиннар, эрсий метталара йоазош галглай меттала доахаш. Кердача хоамашта лаьрх'ла дола таржамаш х'ара дийнахьа дезаш хулар, цул совга цо наьна меттала доахар бе-беча редакцешта лаьрх'ла дола йоазош а. Юкъярлон-политически чулоацам болаш хулар уж дукхаг'лараш. Кхаь шера бу из болх х'анз Келигананькъан тайпан ц'и язъеш йолча Розас. Цу заман чухь шахьарашкарча (къаьстта республикан столицерча) школашка галглай мотт йомабацар. Цъха ха ера из мотт программанна юкъехьош, йомабе болабеш. Т'аккха, г'алий т'ларча № 8 йолча школан завуча дехар дарах, хьехархо хул цох. Дукха халонаш нийслора цу балха т'ла, х'ана аьлча дешархой наьна меттах хлама ховш бацар. Юхьанца денз (алапашкара д'айолаенна) йомаде дезаш хулар йоазув йоккхг'ла класашка а. Ялх шера из бала оза безаш хул из. Х'анаб из бала? Аз школе галглай мотт, литратура хьеха 25 шу даьннад. Х'анз а ва со уж хьехаш. Дешархоша фуннаг'ла йомаде тарлу, шоай къаман меттагара д'ла мел йиккхар. Е уж шоаш а е цар дай-ноаной а сагота бац цу г'улакха. Цудуха урок яь школе хьадоаг'лаш, бер хилац 100-на юкъе цъха-шиь мара. Т'аккха бала беций из? Сога хьаьтгача-м ба.

Тимур а Светлана а Москверча гишлонхой институте деша овтт. Х'анз царна г'юновкъостал де дезар, к'еззига

д'агаьнабаллалца. Шин шера мехка столице, къонача студентий оаг'ув хьаллоацаш, яьг'лар нана. Гишлошьярца ювзаенна информатика яр цар дукхаг'ла йомаеш хиннар. Дукха ха я шаккха а институт якккха баьнна. 1996 шера, Шолжа-Галий т'ла т'лом болабеначул т'ехьаг'ла, цигара арабоал Мурадеи Розайи дезал. Овшананькъан Руслан президент волча заман чухь, Мурад цунна хьехамца г'ю деш вола саг (советник) хул, цул т'ехьаг'ла массехк бетта парламента кулгалхо хул цох. В'ашт'лардаьча ц'аг'ла а даь, цу хана денз ювцача юрта бахаш ба уж. Ц'енош деш, г'ю де могоаш, къаьхьегаш бар во'йо' а. Литературацара хьоашал дитанза яр дезала нана. Из балха йода Малсагананькъан Або кергтера редактор хиннача «Литературни Галглайче» яхача журнала редакце. Бехктокхаме секретарь яр из. Цул совга, кхоачашде дезар кергтерча редактора заместителя декхараш а. Цига болх беш хиннараш верригаш а кхо саг мара вацар: кергтера редактор, бехктокхаме секретарь, компьютерщик. Готто баьххар уж массехк шера. В'ашт'лардаьча ц'аг'ла цъхан квартире яр редакци, царна шоашта а чубаьхкача авторашта а парг'лато йоацаш моттиг яр царга хиннар. Цъхан шера болх бийя, цъха хана юкъ яьлча, из балха йода «Села'ад» яхача берий журнала редакце. Кергтера редактор вар Майсигананькъан Са-

ламхан. Мурадага а Розайга шийга а дехар дийя, из балха арайоаккх цо, кергтерча редактора заместитель йолаш. Цу хана денз (2002 шу), цу г'улакха т'ла йолаш, хьайоаг'ла из кхалсаг. Хьалха санна бехктокхамеча секретара а кергтерча редактора заместителя а декхараш кхоачашду цо. Укхаза а халонаш нийслу. Берашта яздеш бола нах геттара к'еззига хул. Дукхаг'ла мел бола берий йоазонхой д'абаьннаб укх т'ехьарча шерашка: Чахкенаькъан Саид, Гаьгенаькъан Гирихан, Пхьилеконгий Махьмад-Саид, Чахкенаькъан Мурад, Коазой Нурдин, кхыбараш. Х'аьта царна когаметта кердабараш кхоллабенабац х'анз а, цар санна боккха мах бола йоазош де ховш бац къонабараш. Д'ахо д'айодача хана, уж дег'лабоаг'ларгхиларах теша безам ба, бакъда цу г'улакха деша, йомабала, дукхаг'ла къаьхьега дезарг'да цар.

Духхьал редактора болх лелабаь ца деш, цъгаза ший ахчак книжкаш а арадоахар Розас. Масала, сона дагадоаг'ла, цо иштта арадаьккха хиннаши книжка: галглай багахбувцамарца «Кхо кит йола газа» яха фаьлги Гаьгенаькъан Гирихана «Хоза моза» яха авторски фаьлги. Уж книжкаш берашта ч'оаг'ла дезаденнадар.

Сулумбика Роза Россе журналистий доакъашхо, Галглай Республикан культуран г'оръяьнна болхло я. Дуккхача шерашка из могоаш-маьрша хилар ловш, чакхдоаккх аз са йоазув.

Галглайчен мохктохкама музейе тамашийна «Искусства бийса» д'ахьоргья

Г'аздананькъан Ахьмад

Х'ара шера д'ахьош йолча Ерригроссе культурни-дешара акцена чуйоаг'лаш «Искусства бийса» д'ахьоргья 4-ча ноябре, Галглайчен Малсагананькъан Тухана ц'ераг'ча паччахьалкхен мохктохкама музейе «Искусства бийса» д'ахьоргья музейе пенашка 11 сахьат даьлча денз 20 сахьат даллалца. Цу хана хьажа безам болчунна таро хургья тамашийна экспозицеш го, уж музейе болхлоша лаьрх'ла кийчъвий цу денна хетаяь.

«Искусства бийса» яхача акцена чуйоаг'лаш мохктохкама музейе «Искусствас в'ашкаоз» яха выставка го йиш хургья, цига иштта го таро я вай боккхача мехка тайп-тайпарча регионий суртанчаша дахкача сурташка хьажа. Цу чу доаг'лаш хург'да могошал эшаеннача бераша дахка сурташ, иштта халкьашта юкьерча берий художественни галерея коллекци а. Галглайчен халкца суртанчас Имагожананькъан Ахьмада д'ахьоргья мастер-класс, иштта ший суртанчий говзал гойтаргья Тимурзиева Асяс», — аьлар «Сердало» газетага Галглайчен мохктохкама музейе кулгалхоцо Сагананькъан Мухьмада.

Дика саг вицлуш хилац

Наьсархой вахар тоадеш кьахьийгача Зурабанаькъан Іаьлий Мухьмадах лаьца

Іарчакханаькъан Сали

Наьсарен район дегІайолаеш а цун наьха хьал-таронаш тоаеш а, дакьа лаьца нах дуккха ха-зама яьлча а бувцаргба, хІана аьлча уж кхоачам боллаш дика бийцабац хІанз а, цул совгІа царех цьхабараш кепайоазон тІа а телевидене гІолла а белгалбаьхабац, боагІагача боараме цар вахар тахка а тохкаш. Тахана Наьсаре а цунна гонахьа яда юрташ а, фьалга тІа ювцача тайпара, шо-шоаш хьахиннаяц, уж хьальоттаеш, тоаеш, хозьеш кьахьийгад эзараш болча наха.

Из шедар баргадайна ва со-се, вай кьам Сибрера цаденача хана денз. Бийдача кирпишкеш я бунаш, бІаринга саьргех даь зІараш хиннача, вІаштІардаь ценош, пІелг толабича шоаш хьаеллалуш йола наІараш я наьха боахамаш сийлахьа деш, цар хьашташ массадолча хІаманца кхоачашдеш: хица, токаца, газача, йІовхалца. ЦІагІа чувьалча, хьазилга шура мара ца эшаш, латташ шунаш да. ГІалгІай вахар иштта хилийта гІерташ, шоай низ, хьинар, цкьаза вахар ца кходеш, кьахьийгад дуккхача мугІарерча наха а хьакимаша а. Царех цаІ вар Зурабанаькъан Іаьлий Мухьмад. ЗІамагІа кІаьнк волча хана денз, дагавоагІа сона из. Берашта футболх ловза моттиг яцар цу заман чухь Наьсаре. Заводской районе №5 йолча берий беша хьалхашка бай болаш моттиг яр, цига шоаш хьаьяр кІаьнкаша шоашта ловза моттиг, наІарашта метта кхерий а даьхка. Цу оагІорахьа каст-каста ловза ухаца тхона гора Бульварни урам тІа хьакимаш бахаш хиннача вІаштІардаьча ценошка чуухаш вола юкьерча дегІара, сабаре саг. Каналагара Іоволавелча, дьІагІа цаІ дар из. Эггара тІехьа дьадар из цу ценошта юкье. Цу чу бахар парте райкома цьхабола хьакимаш. Масала, кхоалагІа секретарь Тутайнаькъан Іамархан. Иштта цу цІагІара квартираш еннаяр «Электроинструмент» завода болхлошта. Іаьлий Мухьмад а цу чу Іеш хилар цьхан юкьа. Хетаргахьа, заводера хьаенна квартира яр из, цига кьахьегаш из волча хана. Ше болх беча из лоархІаш хиннигІа-м аз кхетадир, 1979 шера гІишлош еча, наькъаш дехкача, коммунални боахаме эшаш йола машинаш хьаяра СССР министр Е. С. Новосёлов Наьсарерча заводе венача хана даьккхача сурга тІа цунна юххе из латташ

вайча. Парте райкома хьалхара секретарь Маькинаькъан Асхьаби, Іаьлий Мухьмади, Москвера баьхка хьаьшийи мара саг вацар цу тІа. Из сурт завода а района а исторецара йоккха моттиг дІалоацаш да аьнна хет сона.

Ха дІайода, вахар хувцалу, нах ондабоал. Университет а яьккха, цьхан шера школе болх а баь, «Сердало» газете кьахьегаш волаш, керттерча редактора Тебой Тухана Іарамхе командировках вахийтар со, цига йохаь латгача курортах йоазув де, цигара бакьдола сурт доьзар духьа. Цигарча нахаца цьхацца вІашагІкхетараш а кьамаьлаш а хинна, Шолжа-ГІалий тІа цІавахалехь, Наьсарен райисполкоме чуваха лаьрхІар аз. Іарамхи а еррига лоаме а Наьсарен района чуйоагІаш яр цу заман чухь, хІаьта райисполкома хьаким Зурабанаькъан Мухьмад вар. Баргавайна вовзаш вале а, цунца цІаккха кьамаьл хинна вацар со. Цу шерашка райсовета цІагІа чуводача латташ ха а дацар, цьхаккха духьале йоацаш, чувахар со района шоллагІа хьаким волча. Се дІавовзийта, айса дена гІулакх дІадийцар аз. Цига чувахале а ховра сона, цо сайна малагІа жоп лургда. Из курорт ехка а наьсархой доалара дІаьнна а яр. Цудухьа цох бола бехткокхам биззача боарме ІотІабужаш хиннаш Россее мехкадаьтхойи газовакаши бар. Цудухьа райисполкома председателя кара дацар цигара хІама хувцар а тоадар а. Цу шерашка, со хьакимаш болча дІачу мел водача хана, сона тІехьа телефон етгаш, сона малав цаховш вола саг вар. Из телефон хьачутехар цун кабинет. Райисполкома кулгалхочо хьайцар трубка, дехьагІара цунга кьамаьл хьадеча сага массехк дош аьлча, кІирвенна сона бІарахьежар из. Телефон Іойиллар. «ХІанз чакхдаьлар-кх тха кьамаьл», - аьнна хийтар сона, хьалха уж санна йола моттигаш сай балха тІа дуккха нийсьеннадаь. Бакьда со цецвоаккхаш, телефон хьатехачунга ла ца дувгІаш Іийра из, дІахо а са мел долча хатгара жоп делар цо. Из цІаккха дицлуц сона, аз кхетадир ше волча чувена саг, моллагІа из вале а, юхь ца еш дІавохийташ оамал цун йоацилга. Эггара хьалха а эггара тІехьа а тха хинна кьамаьл дар из, са дегчу алхха дика дагалоацамаш а дитар цо.

Іаьлий Мухьмад ваь хиннав 1939 шера август бетта 19-ча дийнахьа ТІой-Юрта ваьхача Зурабанаькъан Атабе Іаьлийи Гиренаькъан Османа Тамареи дезале. Боккха а беркате а дезал хиннаб царбараш. Кхо воли кхо йоли хиннад Іаьлий: Мухьмад, Лида, Муса, Микаил, Люба, Роза. Царна юкье а эггара воккхагІа Мухьмад хиннав. Дувцача тайпан нах кІоарга хьаькьал долаш хиннигІа кхетаде хала дац, нагахьа санна Морхажа Махьмада дийца шира зоахалол довзаш вале. Дуккха багахбувцам бийшаб аз вай мехкарча а доазол араьхарча а халкьий, бакьда е эрсий а, е финний а, е хІирий а, е нохчий а, е гІажарий а кхолламашка цу тайпара хІама го дийзадац. Вай багахбувцама жовхьар да из. Аз-м аьннадар, Морхажа Махьмада ший йоазув санна лархІа дезар из, цул совгІа, из ше венна дуккха ха яле а, Россее йоазанхой мугІарашка дІаэца а везар. Цу деша хоадам бергба аьнна хет сона хІанзчул тІехьагІа а. Морхаша Махьмад а Іаьлий дезал а цьхан овлан тІара нах ба. Оалаш ма хиллара: «Іаж Іубожаш, ший гаьна дуккха гаьна ца боалаш бож». Дай хьаькьал долаш хиннабале, цар тІехьенаш а хьаькьал хиларца белгала хул. Цунна тешал деш да ер масалаш: Мухьмади, Мусаи, Любаи, Розаи лакхара дешараш дийша ба, хІаьта Лидаси Микаилеи юкьера дешар дийша хиннад. Мухьмад Наьсарен райисполкома кулгалхо хиннав, Муса - вай республикан президента советник, Люба дешара Наьсарен района урхалленна керте лаьттай, Роза - хьехархо, школан директор хиннай, карарча хана Наьсарен шахьара а Магаса а дешара урхаллен кулгалхочун земеститель я, Микаил ТІой-Юртарча «Октябрь 40 шу» яхача совхоза завгар хиннав. Вешта аьлча, кьаман кхела юкье лоархІаме моттигаш лелаш хьаьхьаькьаб уж. Бакьда цар шоай вахар а кьаман вахар а дуккха беркатегІа хургдар аьнна хет сона, цар новкьа 1944 шерара «кьаьра кьаьра» хиннадецаре. Мухьмад дий шу даьнна мара хиннавац, вай мехках доахача хана. ГІибухерча Казахстана Ново-Каменка оалача юрта баха бийзаб цар, дуккхача халонашга са а детташ. Школе а цига вахав из. ЗІамагІа волча хана денз, дешарца чам болаш, юкьарча балха хьинаре дакьа лоацаш хьавенав вай мехкахо. ИтгІагІа классе кхаччалца мехках ваьккха лелаш дийшад цо. Дуккхача гІалгІай мехкарийи ка-

гийча наьхеи таро хиннаяц, дешарца белгал а боалаш, массадолла Іилма цьхатарра дика карадерзаде. Тайптайпара хиннад цун бахьанаш. Бакьда Мухьмада дика дІайолаь хиннай дІахо ше бергболча наькьа юхьиг. 1957 шера даьй баьхача юрта цІаваоагІа из, юртарча юкьерча школе дІахо дІадеш цьхан шера. Цу лоацача юкьа а цун вІаштІехьадоал ше кІоаргга Іилмаш довзаш волга, сабаре, сакхетам лакха болаш зІамагІа саг хилар юртахошта хайта ца Іеш, района хьакимашта а дІахайта. Цудухьа вІалла тамаш елга дац, цо школа дошо мейдилгаца чакхьаьккха хилар. «Дика дешарахи масал эца мегаргдолаш оамал хиларахи» деннадар цунна из совгІат. ДІахо деша ваха дагахьа, цо каьхат язду Нохч-ГІалгІай министерий Совете, шийна Москверча университетте моттиг ялар дехаш. Цу тайпара моттиг цунна инженерча киноинженерия институте деша гІолга могадир цунна. Кхоьаш яьхача а чакхваргволаш, деша дІаэцаргволаш, вар из; хІана аьлча республикера дІахьожавеш хиларах. Бакьда Мухьмад иштта саг вацар, ший кьахьегамца ваха а ший дакьа даккха а Іема хиларах, цунна ланзар цу тайпарча наькьах пайда эца. Ше дІаьла лаьрхІар цо еррига экзаменаш, министерий Совете деннача каьхатах тийша ца Іеш. Цун из вІаштІехьа а доал шийна хетгача беса чакхдаккха. Кертерча Іилмаех йола экзаменаш алхха пхиаш йоахаш дІалу цо, духьал до-

азол араьхарча меттах мара йиь ца йоаккхаш. Вешта аьлча, республикерча хьакимаша из деша дІаэца могавеш каьхат деннадецаре а, Іаьлий Мухьмад ше а чакхваргвар ювцаш йолча вузе. Дешарах дика лоархІавеш хиннавале а, араьха лела цунна атта хиннад аьнна хеталуц сона, хІана аьлча ший цІагІара хьалаш, вай фуннагІа дувце а, цьханнахьа хургдац. Ший цІагІа Іо а вужаш, хьал а гІотташ, цІагІа хьакийчбаькхача а буаш лелаш санна дац, гаьнна араьха дІа а ваха, общежите е мах тела безаш лаьцача фусаме вахар. Цудухьа яьхад вай даьша «Ший цІа - цІе цІа». Цун бос цІе ба яхилга дац из, хьамсарча цІагІа, да-нана долча хоза да яхилга да. ХІаьта а, уж халонаш дуккха теркал ца еш, 1963-ча шера институт яьккха воал гІалгІай зІамагІа саг. Цун хила беза болх бувцатурна бар кинофотоаппаратуранна волча инженер-механика гІулакхаца. Цу тайпара дешар дийша нах кхы а хила мег гІалгІашта юкье, бакьда, ер ди доаккхаш, из говзал караерзаяь саг хезавац сона из цаІ воацар. Кхьча дешашца аьлча, гІалгІаша дуккха кьердаш дола, уж гІакхувш дола Іилма дацар цо карадерзадаьр. Вайцига из болх хьабе моттиг хиннаяларе, мах баь варгвацар цун. Цу шерашка гІалгІай мехка е кинностуди а, е телестуди а, е дегІаена фотоиндустри а яцар. Цудухьа дог раьза хургдолча тайпара болх укхача цунна нийслургбар аьлча бакьхургдац. Сона

дагадоагаш, цхьа фотоательеяр Наьсаре, къаьнарча хьисапе когаш тIара фотоаппарат а латташ. ХIанз санна доацаш, чоалхане дар сурташ дахар а, цу гIулакха плёнка молхайла йоаллае езар, цул тIехьагIа из йокъае езар, тIаккха увеличителца кепатоха езар сурташ, шин кхьа тайпарча молхашка а доахкадеш. ХIанз ах сахьта беча балхо бIарчча ди дуар. Вешта, из-м диплом хьаййацачул тIехьагIа, цIава а кхеле, эскаре амал де вуг. Мурмански областе кхоач из цу наькъа. Ше сержант мара веце а, эйсара дарж кхоач цунга, радиолакационни станце командир волаш, доах цо тIема гIулакх Iомадеш дола шераш. Кхьа а ши шу даьлча мара вIаштIехьадалац цун цIенах кхета, хьамсарча юрта ваха, ший къаман юкъе хила. Цу ханага из сатувса шиннав аьнна хет сона, хIана аьлча кхьвола саг хиннаваларе, цига-м сона хьабе са говзалца бувзабелла болх бацар, аьнна, араха Iе а тарлора. Цу тайпара масалаш дукха хиннад вай къаман викалалашца дувзаденна. Бакъда Мухьмад цIаваоагIа, ший овлаш долча мара тоалуц, зиза теке дIаоттац га. Иштта да сага вахар а, ший мехка аьттув болаш а, товш а ва саг. Из дика кхетадеш хиннад аьнна хет сона цо. Кура, сонта воацаш; кхело шийна хьождаьча рузкъах вашаш, цох кхоачам беш хиннав из. Хала дац из кхетаде. 1965 шера цIавена дукха ха ялале, зIамига саг балха вода Iоахарганаькъан Папура цIерагIча «Электроинструмент» оалача заводе. МугIарерча мастера болх мара бацар цунга кхьар, селлара тамашийна а хоза а балха говзал йоллаше а. ХIаьга а, оалаш ма хиллара, «сатехача салтедох эпар хиннав». Токаца лела бурош (сверлилкаш) вIашагIдехкаш йола цех яр из духьашха къахьега волавеннар. Цьхан хана цу цехе хиннав со а, балха гIулакха ваха. БIаргадайнад цу чу къа мишта хьегар. МугIара латташ долча истолаш тIа багIар, дукхагIча даькъе, къона кхалнах. Сийна конаш дола бурош, тока саьргаш мара хIама дацар хьагуш. Цецваллал хIама дар из. Хьалха лоам чу баькха, пешка тIа лаьтта гIалгIай мехкарий, истий геттара говза чоалх вIашагIйоллаш бар. Бурош хьаде институте Iомаваьвече а, цхьадолча даькъе цун балха говзалах тара гIулакх дар мастерга кхьар. Фотокамерашта, кинокамерашта метта сверлилкаш дар ца аьлча, цига денз дIа Iаьлий Мухьмад лоархIавергволаш моттиг яр из. Болх дика барга хьежжа хул сага сий а. Цу чу хьадеш хинна бурош 33 доазол арахарча мехка дIакхухийтар, дика тешал тIехьа долаш а дар уж. Завод а цун болхлой а, республике байза ца Iеш, гаьнна цул ара-

хьа бовзар, доккхий толамаш дахарах, царех цхьабараш паччахьалкхен совгIаташца белгалбаьхабар, цхьачарех Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а, РСФСР Лакхехьарча Совета а депутаташ хиннабар. Болх дика дIабодаш хиларах доккха дакъа доаллар ТIой-Юртарча зIамигача сага. Ца зувш бисанзар цун къахьегам, 1978 шера из хьожаву завода директоралла. Из кулгалхо волча хана, тоаденна а кхьа тIа тоалуш а латтар завода хьал. ХIара денна массайолча цеха болхлой, гIулакхаш тIарча наьха къахьегам тоалургбола хьалаш хьакхолла, царех бизза пайда эца вIаштIехьадоалаш хиннад цун. Цул совгIа, наьха йоакхо еш, цар гIулакхашка хьожаш, доацараш-эшараш Iалашдеш, хьавенав директор. Дикача къахьегамца белгалбаьннача наьха оагIув хьаллоацаш, оалача дешаца а ахчанца а царна гIо деш хиннав из. Цунга хьежжа, наха везаш, цо оалачунга ладувIаш, кхьа тIа доккхагIдола толамаш доахаш лаьттаб уж а. Тешам яхар лоархIама хIама да. Нах тешаш хиннад шоай кулгалхочох, цудухьа балха тIа коталонаш йоахаш а хиннай. Духьал мугIарерча наха зийна Iийнадацар кулгалхочун хьинар, болх бе хар, нахаца товш, уж шийна тIехьабаха ховш хилар. Из зийнача Нохч-ГIалгIай республикан министрий Совета кулгалхоша, Iаьлий Мухьмад Наьсарен района исполнительни комитетта председател балха тIа хьожаву. Хьалха духьал цхьан завода балхаш жоп делча воалаш хиннаваларе, хIанз ерригача района болх нийсача апараш дIабахийта безаш вар из. Атта гIулакх дарий из яха хаттар, укхазавIалла доагIаш а дац, хIана аьлча боккха мухь бар цо шийна хьатIайцар. Уйла яьй аз цу деша: хIана хиннав-те из дуккха халагIйолча моттиге балха ваха раьза? Цу хаттара жоп луш, се гIалатваргвац аьнна хет сона. Районера вахара хьал, къахьегамхой хьашташ, юрташ а гIала а тоаялар дуккхача даькъе тийша хул цун хьакимий дикалга, хьегача кьин цIеналга хьежжа. Цо ше дика кхетадеш хинначох тара да, кулга цIена воаца саг цига нийслай, наьсархой вахар дика эшалургдолга. Кхьа вIалла хIама дече а, хала хургдар цунна юстарваьнна цу шедолча хIаманна бIарахьеш вагIа. Дуккхадар шийна нийслургда аьнна хеташ, вахча санна хет сона из цу балха тIа. Иштта да а дар-кх из. Наьсарен дог долча моттиге ваьхача сона а гIалий тIарча кхьча наха а гучадувIа доладеннадар хулаш латта хувцамаш. Тоалуш доагIар наькъаш, хьалиора керда тикаш, вIаштIардаь цIенош, толамаш доахаш болх беш яр завод, трикотажни фабрика, автотранспорт, денгара-денга кердача хьувкъамца белгал-

бувлар юртбоахам, кхоллалуш яр юкьера, юкьера-специальни дешар деша моттигаш, массагIа дар уж. Бакъда Iаьлий Мухьмад цу гIулакха кхело хьожаяь ха кIезига хиннаяр. Кхьа шера мара бинзар цо из болх. Хала хете а, могош воацаш цхьа юкь яьккхачул тIехьагIа, цу лазарах верза ца верзаш, кхалх из. ХIанз а духьалара дIадалац сона эггара тIехьа из бIаргавайна ди. «Наьсарера круг» оалача моттиге Iокхача, гIаш автовокзал йолча хьаьводар со. Цу хана аз зийра, цIаккха цалийнача беса шорта йоагIаш йола, Хамхой Хьасана лехкаш йола машен. Райисполкома председател водител вар из, тхоца цхьана хьалкхийна а вар. Цох тамаш еш, Хьасан иштта шорта варах, кIирвенна дIахьежар со цун машенагача. Цунна уллув, хьалхарча гIанда тIа вагIар Iаьлий Мухьмад. Хьалха санна вахарца сакьердалуш из воацаш санна хетаделар сона, дег чу шеко эссар, цун могошалца ювзаенна. Дукха ха ялале, из кхелхав аьнна хезар сона, боарам боацаш новкъа а хилар. Ший 47 шу даьннача хана, цIийоацар хинна къаьстар из къаманцара а дукха безача мехкацара а. Наьсархошта а берригача ГIалгIай мехка а эшаш, цIоагIа наьсаргволаш саг вар из. Цу тайпарча нахах оал аьнна хет сона, мохк хьаллаьца латта бIоагIий. Уж кIезигагIа мел хул, талх мехка а къаман а хIама.

Дукха дика оамалаш ший дерIах йоакхаш, саг хиннав са йоазон турпал. Хьаькъал долаш, массе оагIорахьара вахар довзаш, дукха хIама ховш, кхетадеш, чакхваннав из ше яьккхача хана. Нах безаш хиларца, царна гIо де а, цар хьашташ кхоачашде а кийча хиларца, белгала хиннав из массаза. Къастта а цо лоархIача, лорадеча хIамаех хиннад нийсхо яр, бакьлер, деннача деша тешаме, нахаца чура-тIера хилар, къастта а шийна караденнача хIамах бола бехктокхам кхетабеш а декхараш дизза кхоачашдеш а хилар. Ше вайна юкъе веце а, из веррига дIакъаьставац вайх, хIана аьлча ЧергIазанаькъан Джабраила Марета ваь цун виь дезалох хьаваоагIа тахан, вай къаман сий даккха гIерташ, шевар лакхара дешар дийша а ва. Хьусена Дона тIара паччахьалкхен технически университет яьккхай, цхьан юкъа вай республикан паччахьалкхен аппарате къахьегаш хилар из, цул тIехьагIа паччахьалкхен председател заместител хилар. Хьавас Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университет яьккхай, из болх беш я вай университета Илман библиотекан цхьан отдела кулгалхо йолаш. Башира Паьбартой-Балхарой юртбоахама академи яьккхай, из предприниматель ва. Цу лостамагIа къахьегаш ва ГIалгIай паччахьалкхен

университет яьккха вола Бахьаудин а. Дас, нанас эздийнах хила, боккхагIчар сий де Iомабаьб уж, бера хана денз. Ценхашта уйла йолаш, вахарца кертердар фуд ховш, гаргалол лоархIаш, дешарца чам болаш, хиннаб уж шоашта дага мел доагIача хана. Иштта уж хургболаш, дIаоттабаь хиннаб цар дезале кхетам балара болх. Цудухьа Мухьмад сага оамалца эггара дезагIа лоархIаш хинна хIамаш – майрал, денал, эздел, дIа-юха гIо-новкъостал деш хилар – диц деш, шоаш а даьхтара хила гIерташ, хьабоагIа цун къонгаш а йоI а.

Духьал балхаца чам хинна ца Iеш, вахаре кхьа а дукха хIамаш хиннад Iаьлий Мухьмад дезаш, деза лоархIаш. Эггара хьалхарчарех хиннад дикача нахаца хьоашал а доттагIал а леладар. ДоттагIий цун дукха хиннаб. ТIехьарча хана вайза а цо сий деш а хиннав йоазанхо Боазаркъанаькъан Муртаза Идрис. Цунна гIо деш а, йоазош дикагIа дергдолаш эшаш дола хIама Iалашдеш а хиннав райисполкома кулгалхо. Иштта ший мукъа ха цо дIалуча гIулакхех хиннад книжкаш дешар. Из оамал зIамига волча хана Iомаьа а цIаккха цунцара ца къасташ а хиннай. Дика а йоккха а библиотека вIашагIтехаяр цо цIагIа. Цул совгIа, хьаьший дукха безаш хиннав дезала да. Каст-каста цар фусаме хулаш хиннаб цун новкъостий, гаргара нах. Цар цIагIа хьаьший боацаш, наггахьа ди дIадодаш хиннадац.

Берригаш ца бовзе а, Iаьлий Мухьмад цхьабола кхоачара нах бовза бийза са а. Масала, цун зIамагIвола воша Мусарайоне а республике а вовазаш ва, къаман дикагIболча нахах цаI санна. Кьилбаседа Кавказера лоаман-металлургически институт яьккхачул тIехьагIа, воккхагIволча вошас санна, ший къахьегама никь «Электроинструмент» заводе дIаболабаьб цо. ДIахо цо болх баьб комсомола райкоме, «Пурнефтегаз» оалача йоккхача цхьанкхетара директора заместител гIулакха тIа хьожавилца, Тюменерча бе-беча партийни организациешта керте лаьттав из. Воша могош воацилга хайча, 1986 шера цIаваоагIа Муса, вайцига (Наьсаре) хьаьлеш латтача лоаладаьча металлах кепашка батареьш хьаеш хургйолча завода хьаким хул цох. Бакъда из завод, хьал ца еш, юс; Советий мохк бохар бахьан долаш. Мусас, къаман кхьгча патриоташа санна, хьинаре даькъа лаьцад ГIалгIай республика хьаеча гIулакха а репрессешта юкьдедахача къамий бокьонаш меттаоттаяра закон тIаэцача балха а юкъе. ДIахо дIайодача хана, цо къахьийгад, ГIалгIай Республикан паччахьалкхен председател заместител а президентта дагавоалача (советника) сага а балхаш тIа волаш. Пенсе вахачул тIехьагIа, цо

дакъа лоац, гIалгIай къаман а вай республикан а бахархоста законолуш йола бокьонаш лораеш. Вай истори Iомадара, тахкара дукха ха дIалу цо, «Аланаш, ассаш, гIалгIай» яхача книжка автор ва из.

Школашка, района газета редакце се болх баь хиларца, йовза йийзай Iаьлий Мухьмад йиша Люба а. Районош дIа а яьха, цар декхараш кхоачашду социальни отделаш администрацешка хьаьй зама яр из. Цу хана цунгара интервью ийцар аз, «Наьсарен оаз» яхача газета оагIонаш тIа кепатоха цунна 1994 шера июнь бетта 4-ча дийнахьа. Ювцаца отдела кулгалхочун заместител яр из. Цун а цунца къахьийгача наьха а декхар дар; дешарца, могошалца, культураца дувзаденна дешаш, наьха хьашташ дизза кхоачашде таро хургйолаш; вайцигарча администрацей, дешара, унахцIенон, культуран учрежденей болх дикагIа вIаштIехьабаккхар. Из царна дика карагIдоалар аьнна хет сона, лаьтта ха чоалхане хиннаьле а. Цул тIехьагIа, Iаьлий Люба керте лаьттар Наьсарерча дешара управленена. Цхьа моттиг ювца безам ба са, цу ханаца ювзаенна. Школе музей еш воаллар со. Мишта, фу музей я хар духьа, управлене Iувийхар со. Даь балхаш, Iоамел даь сурташ, йоазанхой книжкаш, театрай вахарца дувзаденна хоамаш довзийтар аз дешара хьакима. Дукха ца говш, ше хьаьлера из юрта, музейе Iудилла ЭсамбаевIар Махьмуда хетадаь книжка а артиста ше кулг яздаь сурт а дахьаш. Кхьа а ахча деннадар цо, музейна эша хIама эца, бакъда из оаха хьаьцанзар. Вешта аьлча, дика хIама хьаллоацаш, хьехархошца Имерза, цар сий деш, саг яр Iаьлий Люба. Бакъда Розайх, цар йишех, дукха хIама хац сона, из ТIой-Юртарча школашка къахьегаш хьаена хилари тележурналист хиннача Тирканаькъан Аьсета хьехархо хилари ца лаьрхIача.

Тайп-тайпарча ханашка Мухьмад хьийга къа паччахьалкхено ца зувш дисадацар, цунна тешал деш да бе-бе совгIаташ. Царна юкъе я «Къахьегамца белгалваларах» яха мейдилг; «Социалистически къахьегама ударник», «Социалистически яхье котваьннар», «Социалистически яхьа тIехдика толамхо» яха совгIаташ. Сона хеташ, цун цIи даим дийна лоаттаергйолаш, цох кагийча наха а мехкарашта а хьокхам хургболаш, ше ваьча юрта а Наьсаре а цун цIерах урамаш хилча нийса хургдар. Вай къаман «цIа» хьалдеча гIулакха лоархIамера даькъа юкьеди хьа, саг хиннав из. Сий долча сага а хIаман а сий деш хила деза вай.

Зурабанаькъан Iаьлий Мухьмад дIавеллав ТIой-Юртарча кашамашка, цунна юххе да дукха безаш хиннача даь, наьна боарзаш а.

Исторе йиса лар

«Сердало» газетаца ювзаенна я вай хьалхарча суртанчий цѣраш

Хаджи-Бекир Ахриев

Гази-Магомед Даурбеков

Газдананькъан Ахьмад

«Сердало» газета истори тахка этта, цун эггара хьалхара номераш ййначо ца зувш дисадац газета куц тоадеш, хоздеш латта сурташ. Тахан газет дешараша уйла кховдая хургъ, малав хьогӀ селлара хоза баьча белха автор аьнна. Цъхьацц бариц цѣраш дага-м ехар тхона а, бакъда, мотташ дола моллагӀа хӀама шийна тӀехьа тохкам эшаш ма хулий. «Сердало» газета бос хозбеш къахьийгараш ба вай къаман эггара хьалхара суртанчаш Оахарананькъан Бачий Хаджи-Бикари, Доврбикананькъан Албаста Газ-Мухьмади. Шаденанькъан Арсмака Султан волча тхо даха дагӀаш хьоахадир цу балхах лаьца. Дуккха дайнача Султанагара довза йиш я накъадаргдола хӀамаш. Цѣхеза журналист, йоазонхо, публицист волаш къахьегаш лаьтгача цо доккха дакъа лаьцад вай республика хьаотташ. Илман, дешара тӀехьа дийца варгвоацаш дикаш кхеллад Шаденанькъан Султана. «Сердало» газетаца дувзадenna да цун вахара шераш. 1965-ча шера цу газета корреспондент волаш болх болабу цо. ТӀехьагӀо цох хул газета отдела заведующи. 11 шера

газете къахьийгачул тӀехьагӀа редакце бехктокхаме секретарь волаш дӀахо хуь Султана ший журналиста никь. Ший даь ларах дӀавода из беркате уйлаш йола саг.

1924-ча шера дӀаволавенна газета редактор-таржамхо волаш къахьегаш дӀавахав цун да Арсмак. Москвера ший мехка цӀакхьача Султана да Арсмак ший мел бола низ дӀатӀабохийташ «Сердало» газете болх беш хул. 1923-ча шера бӀаьстан кхоалагӀча бетта малха даьнна газет низах цӀоагӀлуш, тоалуш дӀадода. Араювл политиках, юртбоахамех, дешарах, исбахьален литературарах лаьца статьяш. Шаденанькъан Султана тахан цу шерашка дукха исторически хӀамаш дагадоагӀа. Оахарананькъан Хаджи-Бикара, Доврбикананькъан Газ-Мухьмада газетаца бувзам лелабеш хинна ханаш а йоазанхочоа дага латт. Кьона суртанчаш болча царна ловра тайп-тайпарча балхашца шоай начӀал дӀагойта. ВорхӀ шу кьоастам бар царна юкье, боккьонца болча кьонахашта юкьерча гӀулакхо вӀаши мерзбаь новкъостий бар уж. Лакхача начӀала даьй бар уж шаккье а.

Бакъда, вахара моттиг хӀаране ши-ший тайпара дӀайирзар цар. ... Оахарананькъан Хаджи-Бикар 1895-ча шера бӀаьстан шоллагӀча бетта ваьвар. Фуртонг яхача аулера хьаваьнна доккха начӀал дола суртанча вар из. Доккха, къаьна истори долаш моттиг я Фуртонг, тахан а дукха туристаш тӀалатташ моттиг я. Цигара овла болаш ба Оахарананькъан тайпан нах. Из аул метталехь, беррига гӀалгӀай мохк дунен дӀабовзийташ бола кьонгаш арабаьннаб цу беркате-ча моттигера. «Оахарананькъан Хаджи-Бикара суртанч хиларал совгӀа, дахчан тӀа, тӀехкаш тӀа догамаш деш говза балхаш леладора. 1927-ча шерагара 1934-ча шерага кхаччалца археологически, этнографически экспедицешта юкье дакъа лоацаш хилар из цѣхезача российский Илманхошца Семенов Л. П., Вильямс А. К, Мартиросиан Г. К, Шеблыккин И. П. 1932-ча шерагара 1934-ча шерага кхаччалца гӀалгӀай музейя кулгалдеш лаьттар из. Ший къаман кхы а дуккха пайда беш къахьегаргдолаш вар из лакха начӀал дола

саг 1934-ча шера политически гӀулакха тӀагӀолла мехка ваьккха Беломорканале болх бе Ювахийта вецаре. Дукха да цу сагах дувца дикаш», - аьлар кхоллама балхах йолча музейя кулгалхо йолча ТӀумхой Любас. 1912-ча шера Буро тӀара училище яьккха Москве дӀавахар Оахарананькъан Хаджи-Бикар.

Цига из дешаш хилар исбахьален-ремесленни дешара мастерской. Цар гӀулакха хьожаш хиннар яр цѣхеза княжна Федорова Елизавета. Цига дешаш йиь курс яьккхе ший мехка цӀавоагӀа суртанч Юмадаь начӀал ший наха гойта. 1925-ча шера хиннача йоккхача культура болхлой форуме айдаь дувца оттадир цун балхаш. Лакха начӀал дола говзанч ва аьле белгал ву из. Тахан уж ханаш дагаухаш дувцарашка ладийгӀаца, пил-тӀехка тӀа догамаш деш, акха хьакхий кьохка тӀа говзал хьокхаш къахьийгад цо.

Цу хьаьь кулонаш, медальонаш, табакеркаш, кӀингаш, брошкеш цӀоагӀа хоза хеташ лоархӀаш хиннад наха. Революци дага йоагӀарашка хеташ лакха мах бола дукха балхаш кхеллад цо», - дийдар тхога музейя болхлочо Алмазананькъан Лайлас. 1931-ча шера Ростове дӀайихьача исбахьален гойтаме дакъа лоацаш хул Хаджи-Бикар. Цу хана цо хьокха оттадаьча балхашта юкье яр «Храм Тхаба Ерды» яха исбахьален произведени, иштта, «КӀувс хьабар», «Лоамашкара колхоз», «Буц хьакха болха кхалнах», «Маьт лоама тӀара дулаш» яха говза даь балхаш. Цу гойтаме дакъа лоацаш хилар Доврбикананькъан Газ-Мухьмад а. «Цуцаев Хьасан» яха болх бар цун цига хьокха оттабаь. 200 совгӀа балхаш кхолла аьтгув баьлар Хаджи-Бикара.

Из еррига ха ший начӀал хӀара денна лакхдеш яьккхар цо. ТӀехка тӀа беш хинна болх геттара цӀоагӀа наха юкье баьржа дӀабахар цун. Ший беррига низ дӀатӀа бохийташ къахьийгарех ва из саг. Ший мохк, къам дезаш яьккхай цо ший ха. Цѣхеза Советски археолог, историк волча Крупнов Евгене дийцад, ГӀалгӀай мехка хозал, цун кӀоаргленаш йовзара къаьстта доккха баркал Оахарананькъан Хаджи-Бикара ала дезаш ва ше аьнна. «Оахарананькъан Хаджи-Бикара доккхача начӀалах вай мехка цъаьккха хӀама дисадац. 45-шу даьнна мара воацаш Кареле вахар хаьдад цу цѣхезача гӀалгӀай къаман вола. Цъадола балхаш из лоацача хана доагадаьд, цъадавараш дайнад 1944-ча шера къам мехка доаккхача хана. Юхе диса хиннараш а 1995-ча, 1996-ча шерашка Шолжа-ГӀалий тӀарча тӀемо доадир. Цъадола балхаш тахан Ставрополерча музейе латт», - дувц ТӀумхой Любас.

Доврбикананькъан Газ-Мухьмад 1904-ча шера Буро кӀала ваьвар. Цун нана дуккхача наха йовзаш яр ший кулгашца лакха говзал эша истингаш деш хиларах. Бера хана денз кхоллама болх хоза хеташ хьалкхийра из.

Назранера горски оалаш хинна ишкол яьккхий Буро

тӀарча училище деша вода из. Кулг говзал йола из сиха зув хьехархоша. Петроградерча лакхерча исбахьален-технически институте деша ваха хьожаву из.

Из дар 1924-гӀа шу. 1930-ча шера лакхача говзалца цӀоагӀвенна волаш ший мехках кхет Газ-Мухьмад. «Симонов, Манизер, Шервуд, Гинзбург яхача боккхача хьехархоша никь хьехаш гаьнаваьлар Доврбикананькъан Газ-Мухьмад», - язду 2007-ча шера «Третьяковская галерея» яхача журнала тӀа кхоллама болхло йолча Аьхьинаькъан Хьавас. — Цо болх баьб тайп-тайпарча жанрашка.

Кхоллама балха мотт ховш хиннав ала йиш я иштта начӀал долча сагах. 1931-ча шера Буро тӀарча ГӀалгӀай музейе балха отт из.

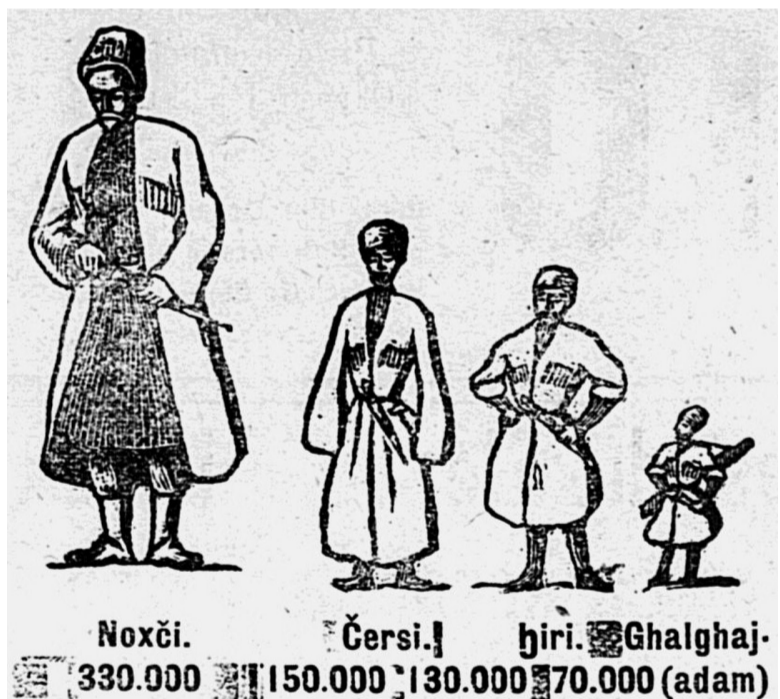
Цига вайзар цун цѣхеза археолог Семенов Л. П. Семенов хьалха волаш дукха балхаш дӀакхихьад цар вай моттигашка. Цо эггара хьалха ше даь балхаш да: «Лоамашкара мангалхо», «Белхи», «Нускал доладеш», «Дукха истий болча дезале». Газ-Мухьмад ваьча шераш атта хиннарех дац. Цунга хьержа, хӀара цун болх ший къайла маьлан долаш бар. Царех цъа болх бар «Пуй яхача юртара цѣ партизан».

Цу шерашка шийна дага лаьтгачох цо кхелла произведенеш я «ГӀалгӀай болча баькха цѣбараш», «Долаковски ка-

шамашта юхера гӀалгӀай партизаный кергтера окоп», «Долакха юртара тӀом». «Сердало» газете къахьийга Гийнавац Газ-Мухьмад. Цу шерашка арадийнача исбахьален, дешара литературе гуш хиннаб цун кулгаша кхелла къахьегам. Толстой Лев «Хаджи-Мурат» яхача пове-ста тӀа а болх бир цо 50 йоазув дуллаш. 1944-ча шерага кхаччалца ГӀалгӀай, Нохчий мехка арадийнача дешара книшкаш тӀа къахьийгар цо. Къамаца мехках ваьккха Газ-Мухьмад Кустанайски области кхоач.

НачӀал хиларо гӀо дир цун бирсача, мецача шерашка кӀала ца вусаш ваха. Театре декорациеш еш болх беш хиларах цъа бахьан воахалу из. Мехка ваьнначул тӀехьагӀа Нохч-ГӀалгӀай музейе балха отт из. Хала хул хӀетта мехках кхийт-тача цун шераш. 1917-ча шера РСФСР автономни республикаш хьокхаш хиннача гойтаме дакъа лаца аьтгув хул цун, бакъда, цу денга кхача аьтгув хилац цун. 1984-ча шера Нохч-ГӀалгӀай мехкарча музейе цун 80-шу дизара хетабаь дӀахуь из гойтам. 1976-ча шера вахар хаьдад Газ-Мухьмада.

Шоай къаман юкье сийрда лар йита дӀавахав уж ши саг. ХӀанзчул тӀехьагӀа а дуккхабараш увттаргба цар вахара никь тахка, хӀана аьлча, иштта баьхача нахах дисар мелла шераш мара ца дахарах дӀабовргбоаца седкьа хинна дах.

ГалгIайче Назране цхьаццанахьа хий хургдац

БIархой Муслим

Московски урамах хина насос йохарах Центр-Камазеи, Насар-Кертеи хий хургдац, аьнна хоам бир шахьара администраце.

Говзанчаша сихача боараме теркал ду наьха лоткьаме хаттараш хица дувзаденна дола. Из лоархIаме хаттар а да, цудухьа масса йолча хана республика Кулгалхочунна теркама юкье а да. Мэре болхлоша яхачох, хIанз укх сахьте аварийни служба говзанчаш из кхоачамбоацар юстардоакхаш ба.

Республике йистеяьлар «Эко-локация» яха лоIамхой экологически слет

Коазой Мадина

Кхаь дийнахьа ГалгIайче «Вода России» яхача Ерригроссе акцена чуйоагIаш «Экология» кьаман проекта акци дIайихьар, цига чубоагIаш хилар РФ 20 субъекташкьара, Чад Республикара волонтераш. Цу тайпара кьамашта юкьера, регионашта юкьера хинна а ца Iеш халкьашта юкьера хилар из.

Африкьера баьхка хинна хьаьший а боацаш 40 доакьашхо вар Коми Республикара, Свердловски, Омски, Московски, Тульски Орловски, Саратовски, Белгородски, Ростовски областашка-

ра, Ставропольски краера, Краснодарски краера, Кьылбаседа-Хирийчера, Дагестанера, Кьарший-Черсера, Гаьбартой-Балкхарера, Нохчашкахьара, иштта ГалгIайчера баьхка нах цига дакьалоацаш.

Уж берригаш а эггара ГалгIайчен хозагIа йолча моттигашка Мужечерча салоIама база оалача сейцар.

Акци дIахьоча юкьа 5 км берда йистош цIенгийр 165 галий нувхаш а гулгийр.

Хьалхарча дийнахьа экослети доакьашхоша, 115 нувхий галий гулдир массане а цьхана дIаэтта кьахьегарца Эсса даькьIарча бердашта уллув гIолла лостам беш.

Магас мэре, санитарни хьал лерттIача боараме хургдолаш, мероприятеш дIаяхьа лаьрхIад

БIархой Муслим

пресс-служба.

«Магас-пхье кулгалхочо тIадиллача декхарах, санитарни хьал дикача боарам тIа хургдолаш, пхье дIаяхьа лаьрхIад мероприятеш. Из бахьан долаш техника а ийцай, чIоагIа нувхаш дIакхачьара, пхье мел я Iоовтгаьй: керда нувхаш чутувсаь йола контейнераш, тайп-тайпара нувхаш чутувса урнаш, коммунални служба болхлош даима кьахьегаш ба вIашагIьеллача графиках, шахьара доазон тIа хIара кIира санитарни хьал миштад хьожаш болх дIахьош ба», — аьлар «Сердало» газетига, муниципалитета

«Муниципалитета кертера декхар хинна дIаотта дезаш да санитарни хьал, хIаьта шахьара санитарни хьал лерттIа хургдолаш хIара даькьа тIа тIахьожаме болх дIа а хьош из вIашагIболла беза, ший йоагIача хана хIара даькьа тIара хьал нийса леладергдолаш», — аьлар мэра.

Администраце болхлоша дехар ду: шахьара бахархошка, гIишлонхошка, цу даькьа тIа кьахьегарашка, вIаштIехьа ма доалла гIишлон материал, иштта йоккхий нувхаш кердача контейнерашка Iочу ца йоасаяр, хIана аьлча, уж цу сахьте пайдана йоацача яргьа.

сердало

Учредители:
Правительство
Республики Ингушетия и
ГАУ «Общественная
газета «Сердало»

Главный редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ:
360001, г. Магас,
пр. И. Зязикова, 12.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Росохранкультуры
по ЮФО.
Reg. номер ПИ № ФС 10-6526
от 5 марта 2007 г.
E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в
компьютерном центре редакции
газеты «Сердало».
Время подписания номера
по графику в печать:
2 ноября 2022 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

Порядок учреждения должности нотариуса

Порядок учреждения должности нотариуса установлен Основами законодательства Российской Федерации о нотариате от 11 февраля 1993 г. N4462-1.

Данными основами предусмотрено, что должность нотариуса учреждается в порядке, определяемом федеральным органом исполнительной власти, осуществляющим право применительно функции и функции по контролю и надзору в сфере нотариата (Минюстом РФ), совместно с Федеральной нотариальной палатой.

Порядок учреждения должности нотариуса детализирован приказом Минюста РФ от 23 декабря 2009 г. № 430 «Об утверждении Порядка учреждения должности нотариуса».

Решение об учреждении должности нотариуса принимается территориальным органом Министерства юстиции Российской Федерации (далее - территориальный орган) по согласованию с нотариальной палатой в субъекте Российской Федерации (далее - нотариальная палата) в рамках установленного органом государственной власти субъекта Российской Федерации количества должностей нотариусов в нотариальном округе.

Решение об учреждении должности нотариуса (как занимающегося частной практикой, так и (или) нотариусов, работающих в государственной нотариальной конторе) оформляется приказом территориального органа.

Приказ территориального органа об учреждении должности нотариуса издается в 15-дневный срок после:

принятия органом государственной власти субъекта Российской Федерации решения об изменении количества должностей нотариусов в нотариальном округе, за исключением изменения пределов нотариального округа в связи с изменением административно-территориального деления (изменением территорий соответствующих муниципальных образований);

издания территориальным органом Министерства юстиции Российской Федерации в установленном порядке приказа о переводе нотариуса, работающего в государственной нотариальной конторе, на должность нотариуса, занимающегося частной практикой.

С этой целью территориальным органом или нотариальной палатой незамедлительно иницируется принятие решения об учреждении должности нотариуса.

Решение об учреждении должности нотариуса в государственной нотариальной конторе возможно только при наличии на территории субъекта Российской Федерации государственной нотариальной конторы. Приказ об учреждении должности нотариуса в государственной нотариальной конторе должен быть согласован с органом государственной власти субъекта Российской Федерации.

При издании территориальным органом Министерства юстиции Российской Федерации приказа о переводе нотариуса, работающего в государственной нотариальной конторе, на должность нотариуса, занимающегося частной практикой, принимается решение о ликвидации должности нотариуса в государственной нотариальной конторе и об учреждении должности нотариуса, занимающегося частной практикой, которое оформляется приказом территориального органа.

Галашкерча ФОКа керда борцовски кӀувсаш делар

Берданаькъан Лорс

Маташца цхьана, физкультурно-оздоровительни комплексе кхьачар керда боксерски грушаш, гимнастически канат.

ФОКа кулгалхочо яхачох, ер спорткомплекса гӀишло хьалгьяча хана денза, укхазе борцовски кӀувсаш кердадаьхадацар. Из дӀакхессача а 20 шу ха я.

Долаш дола кьавнара кӀувсаш, хӀаман пайдана доацача даьннадар.

Белгалдаккха дезаш да,

бокса, греко-римски латара секцеш дика кӀийле я ФОКа. Уж болх беш я, ер урхале хьалгьяча хьалхарча дийнахьа денз.

Галашке дахача берашта юкье, уж эггара лоархӀамагӀа яраш а я. Иштта, ийцача спортивни хӀамашта чоагӀа разьа ба моттигера дзюдоисташ а. Нагахьа санна, латара спорта лаьрхӀа керда маташ денадале, царна лаьрхӀа татами денад.

ГалгӀайчен спортивни латарах йолча Федеральни урхален пресс-служба яхачох, Галашке бахача наха дика совгӀат даьр,

ГалгӀайчен спорта министра декхараш кхоачашдеш вола Белхарой Руслан ва. Укх наькьа цунца вар, ГалгӀай Республика греко-римски латара команда кулгалхо Чаненаькъан Муштафа.

Ер ФОК хьалгьяча хьалхарча дийнахьа денза, укхазе кьахьегаш ва спортивни хьехамча Кьоастой Мухьмад. Цо кулгалду галашкерча классически латара секцена.

«Тхона, иштта, эцаргья аьннад «чучело». Из кӀаьда манекен я, сага дерла тара йолаш,

цунца Юмалу тхо брасокаш е. Берашта кхераме йоацаш я из, приемай техника Юмаяра», — аьлар Мухьмада.

Галашкерча секцера греко-римски латара спортсменашта юкье призераш а чемпионаш а кӀезига бац, ГалгӀайче а СКФО ГӀолла а. Цар дакьа лаьцад мехка хьалхлене. Масала, галашкерча ФОКаца ювзаенна я 2018-ча шера чемпиона, дото призера, Россе чемпионатий призера, Россе спорта халкьашта юкьерча класса мастера — Оздой Бекхана цӀи.

Наьсар-Керте дӀайихьар воркаутах турнир

Берданаькъан Лорс

Спортивни мероприятия вӀашагӀьеллар, республика кагийбарий комитет яр. Из дӀаяхьа лаьрхӀар дукха ха йоацаш, ши кӀира хьалха, урамшкарча спорта лаьрхӀа хьаьча майдан тӀа, из еннаяр «Спортмастер» Назранерча федеральни тикаша.

Яхьашка дакьа лоацаш хилар, 14 шерагара 30 шу даллаца ха яьннача кагийбарий викалаш. ДукхагӀча даькье уж бар Наьсар-Кертера бахархой. Иштта декхар а дар, укхазе из майда оттаеца хана, хьалхашка оттадаь хиннар, моллагӀчунна а, безам болчунна, укхазе спортаца занятеш дӀаяхьа йиш хургӀолаш.

Кагийбарий Комитето беча хоамах, укхазе доакьашхой шоайла яхьашка баьлар тайп-тайпарча дисциплинех, цига мах оттабора физически меттел еш йолча упражненей дикала а.

Цига белгалбаьннарашта совгӀаташ, майдилгаш, сертификаташ лора.

Хьалхадоккх, совгӀата лаьрхӀа «Спортмастера» регио-

на пхий майда еннаяр, урамерча спорта лаьрхӀа. Иштта нийсделар, вай республике, компане эггара лакхара лоамашка воркаут ДжӀайрахьа еннаяр — «Поклоение «Спортмастер» яхача благотворительни проектах мехка ГӀолла вӀашагӀьехкарех яр из.